

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

Apskaita, finansai ir bankininkystė
Kodas 62104S105

VIKTOR SOLDATENKO

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

KREDITO UNIJOS IR JŲ PERSPEKTYVOS LIETUVOJE

Kaunas 2007

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

VIKTOR SOLDATENKO

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

KREDITO UNIJOS IR JŲ PERSPEKTYVOS LIETUVOJE

Darbo vadovas _____
(parašas)

Doc.Dr. Gailutė Gipiienė
(darbo vadovo mokslo laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2007

TURINYS

LENTELIŲ SAŖAŠAS.....	4
PAVEIKSLŲ SAŖAŠAS.....	4
ĮVADAS.....	5
1. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS YPATUMAI.....	8
1.1. Kredito unijų atsiradimo priežastys.....	8
1.2. Kredito unijų veiklos ypatybės.....	13
2. KREDITO UNIJŲ VEIKLA LIETUVOJE.....	18
2.1. Kredito unijos prieškaris Lietuvoje.....	18
2.2. Kredito unijų veiklos reglamentavimas.....	20
2.3. Kredito unijų vieta ir vaidmuo finansų sektoriuje.....	29
3. KREDITO UNIJŲ PLĖTROS GALIMYBĖS LIETUVOJE.....	39
3.1. Pagrindinės kredito unijų vystymosi kryptys.....	39
3.2. Kredito unijų plėtros prognozės	43
IŠVADOS	50
SANTRAUKA.....	53
SUMMARY.....	54
LITERATŪROS SAŖAŠAS	55.
PRIEDAI.....	58

LENTELIŲ SAŖAŠAS

1 lentelė	ES kooperatiniai bankai 2004 12 31	11
2 lentelė	Būsimų (nuo 2007 01 01) ES narių kooperatiniai bankai 2004 12 31	13
3 lentelė	Pagrindinės Centrinės kredito unijos funkcijų grupės	24
4 lentelė	Pagrindiniai kredito unijų veiklos rodikliai 2002 – 2006 metais	29
5 lentelė	Bankų sistemos kai kurių turto ir įsipareigojimų straipsnių dinamika	32
6 lentelė	Kredito unijų veiklos rezultatai	35
7 lentelė	Kredito unijų ir komercinių bankų paslaugų fiziniams asmenims palyginimas	36
8 lentelė	Pagrindiniai Lietuvos kredito unijų rodikliai 2000 – 2006 m.	44
9 lentelė	Pagrindinių kredito unijų rodiklių prognozė 2007, 2009, 2011, 2016 m.	48

PAVEIKSLŲ SAŖAŠAS

1 pav.	Kredito unijų narių skaičius	30
2 pav.	Kredito unijos nario vidutinis pajus	31
3 pav.	Kredito unijų suteiktos paskolos 2006 01 01	33
4 pav.	Bankų suteiktos paskolos 2006 01 01	34
5 pav.	Bankų pajamos 2007 01 01	34
6 pav.	Kredito unijų skaičiaus augimo prognozė 2007, 2009, 2011, 2016 m.	46
7 pav.	Kredito unijų narių skaičiaus augimo prognozė 2007, 2009, 2011, 2016 m.	46
8 pav.	Kredito unijų turto prognozė 2007, 2009, 2011, 2016 m.	47
9 pav.	Kredito unijų išduotų paskolų prognozė 2007, 2009, 2011, 2016 m.	47
10 pav.	Indėlių kredito unijose prognozė 2007, 2009, 2011, 2016 m.	48

ĮVADAS

Finansinių paslaugų sektorius – labai svarbus kiekvienos šalies nacionalinio ūkio segmentas. Nuo šio sektoriaus išsivystymo lygio ir veiklos efektyvumo žymia dalimi priklauso valstybės ekonomikos augimo tempai bei jos stabilumas. Finansinių paslaugų sektoriaus svarbą sąlygoja jo veiklos specifika – finansų sektoriaus įmonės akumuliuoja laikinai laisvas šalies gyventojų ir ūkio subjektų lėšas ir nukreipia jas į tas ūkio šakas, sektorius ar įmones, kur lėšų labiausiai trūksta. Tokiu būdu nacionaliniame ūkyje esantys finansiniai resursai yra panaudojami žymiai efektyviau, išauga pačių akumuliuojamų lėšų sumos.

Finansinių paslaugų sektoriaus veiklos efektyvumą, savo ruožtu, sąlygoja jame veikiančių įmonių, apyvartoje esančių instrumentų, teikiamų paslaugų kiekis ir kokybė. Visose aukštą ekonominio išsivystymo lygį pasiekusiose valstybėse finansinių paslaugų sferoje veikia daugybė įvairių rūšių finansų tarpininkų. Vieni specializuojasi veiklai vertybinių popierių rinkose: emituoja vertybinius popierius, kuria naujas jų rūšis, tarpininkauja investuotojams vertybinių popierių pirkimo–pardavimo procesuose, kiti – koncentruojasi įvairiose draudiminės veiklos sferose, sudarydami savo klientams įvairias galimybes užsitikrinti finansinį saugumą nelaimių atveju arba derinti finansinio saugumo padidinimą su investicijomis, tretieji – kredito įstaigos, veikia depozitų rinkose – priima įdėlius, teikia paskolas, aptarnauja pinigų cirkuliacijos procesą ir t.t.

Pasaulyje egzistuoja didelė kredito įstaigų įvairovė: komerciniai bankai, kooperatiniai bankai, kredito unijos, taupymo ir paskolų asociacijos ir t.t. Jų skaičius bei vaidmuo įvairiose pasaulio valstybėse skirtingas. Labiausiai paplitę ir žinomi yra komerciniai bankai, tačiau daugelyje šalių kredito unijų – kooperatinių bankų vaidmuo taip pat yra pakankamai didelis. Pavyzdžiui, Airijoje kas antras šalies gyventojas yra kredito unijos narys. Kredito unijos išplitusios Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje, Vokietijoje ir kitose valstybėse. Lietuvoje kredito unijos pradėjo steigtis 1995 metais. Nuo kredito unijų veiklos Lietuvoje pradžios praėjęs nemažas laikotarpis leidžia vertinti šių įmonių pasiektus rezultatus, jų gyvybingumą bei tolesnes vystymosi perspektyvas.

Pasirinktos temos aktualumą pabrėžia ir tai, kad 2006 m. Nobelio komitetas Taikos premiją paskyrė bankininkui iš Bangladešo Muhamadui Junusui (Mohammad Yunus) ir bankui „Grameen“ už pastangas plėtoti ekonominę bei socialinę „vystymą iš apačios“ ir taip kovoti su skurdu. „Grameen“ banko veikla grindžiama kooperatinės bankininkystės principais – skolininkai valdo 90 %, o Bangladešo vyriausybė - 10 % banko kapitalo.

Darbo objektas – kredito unijos ir jų raida Lietuvoje.

Darbo tikslas – išnagrinėti kredito unijų ypatybes, remiantis atlikta analize apžvelgti kredito unijų vystymosi Lietuvoje rezultatus bei įvertinti tolesnio jų vystymosi perspektyvas.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti kredito unijų specifiką ir raidą;
2. Išnagrinėti kredito unijų vystymosi Lietuvoje ypatybes;
3. Atskleisti kredito unijų raidos Lietuvoje tendencijas;
4. Įvertinti kredito unijų vaidmenį ir vietą Lietuvos mažmeninėje bankininkystėje;
5. Numatyti kredito unijų vystymosi kryptis ir įvertinti Lietuvos kredito unijų vystymosi perspektyvas.

Darbo struktūra. Darbas susideda iš trijų dalių ir išvadų bei pasiūlymų.

Pirmoje darbo dalyje pateikiama kredito unijų samprata, jų funkcijos, analizuojamos kredito unijų vystymosi pasaulinės tendencijos. Skyriuje išnagrinėta kredito unijų veiklos specifika, jų poreikis, sąlygojantis sparčią plėtrą pasaulyje.

Antroje dalyje tiriamos kredito unijų raidos tendencijos Lietuvoje. Šiame skyriuje aprašytas kredito unijų atsiradimas ir vystymasis, pagrindinį dėmesį skiriant veiklos rodikliams ir jų kokybinių parametru pokyčiams.

Trečioje dalyje nagrinėjamos kredito unijų vystymosi kryptys, aptariamos plėtros galimybės.

Darbo gale pateikiamos išvados ir pasiūlymai.

Kadangi kai kuriose Europos šalyse kredito unijos vadinamos kredito kooperatyvais, šiame darbe naudojamos abi sąvokos. Kūrimosi, veiklos bei veiklos reglamentavimo skirtumų tarp kredito kooperatyvų ir kredito unijų praktiškai nėra. Darbe vadovaujamosi nuostata, kad kredito unija ar kredito kooperatyvas ir kooperatinis bankas - tai du skirtingi to paties reiškinio vystymosi etapai: kredito unija ar kredito kooperatyvas - tai finansų tarpininkas, kurio pagrindinė veikla yra indėlių priėmimas ir paskolų teikimas, o kooperatinis bankas - tai finansų tarpininkas, kuris greta įprastos kredito unijoms/ kredito kooperatyvams veiklos teikia ir kitas tradicinės bankininkystės paslaugas – aptarnauja atsiskaitymų procesą, teikia elektroninės bankininkystės paslaugas, konsultuoja klientus ir t.t.

Atliekant darbą susidurta su tuo, kad literatūroje nepakankamai nušviečiama kredito unijų veikla Lietuvoje ir jų reikšmė. Pasigendama įvairiais pjūviais pateikiamos informacijos apie kredito unijų veiklą, informacija vėluoja. Lietuvos bankas pateikia tik pagrindinius kredito unijų sektoriaus rodiklius, o kredito unijų asociacija apsiriboja informacija apie savo narius ir Lietuvos banko pateikiamos informacijos atkartojimu. Be to, jeigu yra daugiau informacijos, tai ji prieinama tik

siauram ratui – pačioms kredito unijoms. Literatūroje negausu ir mokslininkų analitinių straipsnių apie šio tipo finansų tarpininkų veiklą bei jos vertinimą. Kartais sudėtinga gauti palyginamuosius rodiklius, atskiruose straipsniuose jie nevienareikšmiški.

Tyrimo metodika remiasi sisteminiu mokslinės literatūros ir statistinių duomenų analizės ir apibendrinimo metodu.

Darbą sudaro 57 puslapiai, 10 paveikslų, 9 lentelės.

1. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS YPATUMAI

1.1. Kredito unijų atsiradimo priežastys

Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatyme (Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo pakeitimo įstatymas; 2002) kredito unijos samprata pateikta taip:

„Kredito unija – tai kooperatiniais pagrindais suorganizuota, fizinių asmenų arba fizinių asmenų kartu su Lietuvos Respublikoje įregistruotomis visuomeninėmis organizacijomis, profesinių sąjungų organizacijomis, religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis, žemės ūkio kooperatyvais savarankiškai įsteigta ir įstatymo nustatyta tvarka įregistruota kredito įstaiga, teikianti savo narių ir asocijuotų narių bei klientų pinigus narių ūkiniams bei socialiniams poreikiams, numatytiems kredito įstatuose, tenkinti savitarpio paskolų teikimo būdu ir prisiimanti su tuo susijusią riziką bei atsakomybę.“

Jau šiame apibūdinime koncentruotai išryškintos pagrindinės kredito unijų ypatybės, išskiriančios kredito unijas iš kitų finansų tarpininkų ir sąlygojančios jų kūrimosi bei veiklos savitumus. Svarbiausia iš jų tai, kad kredito unijos savo veikloje vadovaujasi kooperacijos principais. Svarbiausi iš jų:

Savitarpio pagalba: panašius ekonominius poreikius turintys žmonės vienijasi ir kooperuodami savo turimus finansinius išteklius teikia pagalbą vienas kitam. Taip sukuriama papildoma galimybė gerinti savo ekonominę ir socialinę padėtį. Kredito unijos yra kooperatinės savitarpio pagalbos organizacijos, kuriose paslaugos teikiamos tik kredito unijos nariams.

Savanoiškumas: savanoiškumo principas reiškia, kad narystė kredito unijoje turi būti savanoiškas sprendimas, žmogui pilnai suvokiant ir pasirengus prisiimti visas kredito unijos teikiamas paslaugas, teises ir įsipareigojimus. Kiekvienas narys turi teisę įstoti ar išstoti iš kredito unijos, tačiau kol tai neįvyko, tol jis privalo bendradarbiauti su kredito unija.

Demokratinis valdymas: kredito unijos valdyme vadovaujama principu „vienas narys – vienas balsas“. Visi kredito unijos nariai lygiomis teisėmis dalyvauja kredito unijos veikloje ir valdyme.

Savivalda: kiekvienas kredito unijos narys kartu yra ir kredito unijos savininkas, kuris dalyvauja kredito unijos valdyme, ir klientas, kuris naudojasi kredito unijos teikiamomis paslaugomis.

Bendruomeniškumas: kredito unijos narių sukauptos lėšos lieka toje pačioje bendruomenėje. Kredito unija teikia paskolas tik savo nariams. Kredito unijų nariai pradeda ir

plečia savo verslus, sukuria naujas darbo vietas, prisideda prie bendro šalies ūkio augimo, o sukurtas turtas lieka bendruomenėje.

Naudos nariams siekimas: kredito unija dirba savo narių labui. Kredito unijos uždirbtas pelnas jos nariams skirstomas pagal kredito unijoje nario laikomų indėlių bei gautų paskolų dydį (apyvartą). Pelnas išmokama premijomis ar kitomis kredito unijos įstatuose nustatytais išmokomis.

Pagrindiniai kredito unijų veiklos principai akivaizdžiai parodo esminius skirtumus tarp kooperatyvų principu veikiančių kredito unijų ir akcinio kapitalo pagrindu veikiančių komercinių bankų bei kitų finansų tarpininkų. Akcinė bendrovė valdoma investuoto kapitalo pagrindu, kredito uniją valdo ne kapitalas, o subjektas. Akcinės bendrovės galutinis, esminis veiklos tikslas - pelnas akcininkams, kredito unijos – narių nauda ir gerovė.

Šie skirtumai kyla iš pačios kredito unijų prigimties. Yra manoma, kad kredito unijų istorija prasidėjo 1848 metais, kai mažo pietų Vokietijos miestelio Hedersdorfo meras F. W. Raifaisen įsteigė pirmą kooperatinę kredito draugiją. Šios kredito unijos tikslas buvo padėti vietiniams ūkininkams įsigyti sėklų, galvijų, žemės ūkio įrangos. Lygiagrečiai kredito unijos pradėjo steigti miestuose apjungdamos darbininkus, amatininkus, smulkius prekybininkus ir veikdamos remiantis jų interesais. 19 amžiaus antroje pusėje kredito unijų judėjimas paplito visoje Europoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje. Viena pagrindinių priežasčių, sąlygojusių greitą kooperatinio finansavimo idėjos plitimą visoje Europoje ir Šiaurės Amerikoje - sparčiai vykstantis pramoninis perversmas, kartais vadinamas pramonine revoliucija. Aštuoniolikto amžiaus antroje pusėje prasidėjęs pramoninis perversmas reiškė, kad palaipsniui visose gamybos sferose pereinama nuo rankų darbu pagrįstos manufaktūrinės gamybos prie mašininės gamybos. Smulkias amatininkų dirbtuves keitė fabrikinė gamyba. Dėl išaugusio darbo našumo ir intensyvumo fabrikuose tradicinė amatininkiškoji gamyba tapo nekonkurencinga. Seniesiems amatininkams, vėliau ir ūkininkams, neišvengiamai reikėjo arba pertvarkyti gamybą naujos technikos ir darbo organizavimo pagrindais, arba jų laukė skurdas ir bankrotas. Gamybos ir darbo pertvarkymas reikalavo investicijų. Smulkiems amatininkams ar ūkininkams bankų paskolos buvo sunkiai prieinamos, reikėjo kitokių pradinio kapitalo kaupimo būdų ir šaltinių. Kaip tik tai ir privedė prie kooperatinių kredito įstaigų, dabar vadinamų kredito unijomis, atsiradimo. Apjungdami savo smulkias lėšas amatininkai ar ūkininkai įgavo galimybę prisitaikyti prie besikeičiančių aplinkybių, pagerinti gyvenimo sąlygas. Iš kitos pusės, dėl to paties pramoninio perversmo, sparčiais tempais formavosi ir augo samdomų darbininkų sluoksnis. Jiems taip pat buvo reikalingas skolintų lėšų šaltinis savo ekonominei ir socialinei padėčiai gerinti.

Tokiu būdu, apibendrinant, galima teigti, kad pagrindinė kooperatinių kredito įstaigų - kredito unijų atsiradimo priežastis – prasidėjęs pramoninis perversmas ir jo sąlygotas išaugęs pradinio kapitalo kaupimo poreikis. Tai, kad kredito unijos sparčiausiai steigėsi ir išplito Kanados Kvebeko provincijoje ir Airijoje, tik patvirtina teiginį, jog kredito unijas „pagimdė“ tradicinių bankinio finansavimo šaltinių neprieinamumas smulkiems amatininkams ar ūkininkams, miestelėnams, darbininkams. Prancūziško Kvebeko gyventojams Kanadoje, kur dominavo anglai, ar nuo Anglijos priklausomos Airijos gyventojams tų tradicinių bankinio finansavimo šaltinių neprieinamumą dar labiau didino politiniai prieštaravimai, kurie katalizavo alternatyvių finansavimo šaltinių paiešką.

Per nepilnus du šimtus metų daugelyje pasaulio šalių, ypač Vakarų Europoje, kredito kooperatyvai išaugo į kooperatinius bankus, kurie teikia visas tradicines bankų paslaugas, bet jų valdyme lieka toks pats principas - šių bankų savininkai yra kooperatyvų nariai ir renka banko valdymo organus pagal tą patį principą - vienas narys - vienas balsas. Taip pat kredito unijos skiriasi nuo tradicinių bankų tuo, kad kiekviena kredito unija, skirtingai nuo banko filialo, yra atskira, autonomiška savo narių valdoma įmonė, kurios nariai yra ir savininkai, ir klientai, patys sprendžiantys apie įmonės vystymąsi, augimą ar rentabilumą. Kredito unija yra savo bendruomenės partnerė, per kreditą padedanti savo bendruomenės nariams spręsti ekonomines ir socialines problemas, kurti naujas darbo vietas.

Europos Sąjungos valstybėse, kaip ir daugelyje kitų šalių, kooperatinės kredito įstaigos, įvairiai vadinamos - kredito unijomis, kredito kasomis ar kooperatiniais bankais - vaidina svarbų vaidmenį savo šalių ekonomikoje ir teikia nariams įvairias finansines paslaugas. Šios kooperatinės finansinės institucijos veikia šalia „klasikinių“ bankų sistemos, ją papildydamos, ypač smulkių kreditų fiziniams asmenims ar atsiskaitymų srityse. Dauguma kooperatinių bankų ypatingą dėmesį skiria smulkiam ir vidutiniam verslui, kuris visame pasaulyje pripažintas kaip svarbus naujų darbo vietų kūrėjas.

Kredito unijos atlieka įvairias finansinio tarpininkavimo funkcijas, paskirstydamos lėšas tarp miesto, priemiesčių ir kaimo teritorijų, tarp skolintojų ir taupytojų, tuo pačiu užtikrindamos, kad paskolų teikimas vyktų tos pačios bendruomenės tarpe, kur santaupos yra sukauptos. Kredito unijos paprastai teikia neilgalaiškas vartotojiškas paskolas, daugiausia automobiliams, namų ūkio reikmėms, vaistams įsigyti, studijoms ar kitoms reikmėms. Mažiau išsivysčiusiose šalyse šios paskolos yra ypač svarbios, kaip beveik vienintelis skolinimo šaltinis ir yra naudojamos daugiausiai žemės ūkio reikmėms ar smulkiam verslui.

Kaip matyti iš 1 lentelėje pateiktų duomenų, kredito unijos/ kooperatiniai bankai veikia 19 iš 25 Europos Sąjungos valstybių. Kiekvienoje valstybėje jų skaičius, turtas, indelių ar paskolų rinkų

dalys labai skiriasi. Pavyzdžiui, Lietuvos kredito unijų išduotos paskolos sudaro tik 0,7 % paskolų rinkos dalies, o Prancūzijoje - 53,70%; bet visoje Europos Sąjungoje kooperatinių bankų vaidumuo tikrai išpūdingas. 2004 12 31 Europos Sąjungoje veikė 4 567 kooperatiniai bankai, jie turėjo 125 700 769 klientus, valdė 3 742 789 mln EUR vertės turtą, kontroliavo 17 % indėlių ir 15 %

1 lentelė

ES kooperatiniai bankai 2004 12 31

Šalis/asociacija	Kooperatinių bankų skaičius	Klientai ⁽¹⁾	Turtas (Euro million)	Indėliai (Euro million)	Paskolos (Euro million)	Rinkos dalis Indėliai (%)	Rinkos dalis Kreditai (%)
Belgija							
Crédit Professionnel	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>	2,048	246	1,435	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>
Kipras							
Co-operative Central Bank	357	600,000	7,849	7,231	5,591	26.27	26.06
Danija							
Sammenslutningen Danske Andelskasser (a)	34	113,200	1,021	834	660	<i>n/a</i>	<i>n/a</i>
Vokietija							
BVR/DZ BANK	1,335	30,000,000	848,688*	513,172*	473,553*	18.50	11.60
Airija							
Irish League of Credit Unions (b)	<i>n/a</i>	2,068,631	4,301	3,657	2,709	7.00	7.00
Ispanija							
Unión Nacional de Cooperativas de Crédito	83	9,592,625	63,655	53,255	48,847	5.00	5.30
Prancūzija							
Crédit Agricole	43	21,000,000	913,000	378,000	410,000	28.00	30.00
Crédit Mutuel	18	13,800,000	387,886	144,394	164,777	15.80	15.50
Banques Populaires	22	6,600,000	250,404	94,800	121,000	6.40	8.20
Graikija							
Association of Cooperative Banks of Greece	16	144,176	1,574	1,273	1,270	0.80	1.00
Italija							
Assoc. Nazionale fra le Banche Popolari	88	8,400,000	414,000	239,600	213,800	20.80	19.50
FEDERCASSE	439	1,422,189	116,413	94,395	76,442	8.30	6.40

Liuksemburgas							
Banque Raiffeisen	18	117,000	3,214	2,901	1,752	10.00	10.00
Lietuva							
Association of Lithuanian credit unions	53	43,732	65	42	37	0.80	0.75
Vengrija							
National Federation of Savings Co-operatives	156	1,000,000	4,460	3,875	2,023	10.10	4.20
Olandija							
Rabobank Nederland	288	9,000,000	475,089	252,996	192,123	39.00	25.00
Austrija							
Österreichische Raiffeisenbanken	576	3,600,000	145,530	86,061	86,399	25.91	22.17
Österreichischer Genossenschaftsverband	68	700,000	33,773	22,054	17,617	6.27	5.78
Lenkija							
Krajowy Związek Banków Spółdzielczych	599	10,500,000	7,039	5,212	3,978	9.44	8.83
Portugalija							
FENACAM	132	1,600,000	7,501	6,477	5,020	5.00	3.00
Suomija							
OKOBANK	241	3,100,000	38,229	22,783	31,006	32.30	30.50
Švedija							
Landshypotek	10	69,216	3,787	n/a	3,602	n/a	n/a
Didžioji Britanija							
The Co-operative Bank	n/a	2,230,000	13,264	10,537	6,694	2.00	2.00
VisoL (EU 25)	4,567	125,700,769	3,742,789	1,943,795	1,868,905	17⁽¹⁾	15⁽¹⁾

(a) 2000m. duomenys

(1) : vertinimas

n/a : nėra duomenų
(e):2000m. duomenys

Šaltinis: Europos kooperatyvinių bankų asociacija

kreditų rinkos. 2004 m. pabaigos duomenimis kredito unijos/kooperatiniai bankai iš ES šalių neveikė (arba nepateikė duomenų apie savo veiklą) tik Latvijoje, Estijoje, Maltoje, Čekijoje, Slovakijoje ir Slovėnijoje. Išskyrus Malta, tai šalys, kuriose natūrali ekonomikos raida XX a. buvo nutraukta bolševikinių socialinių eksperimentų.

2001 m. pabaigoje Estijoje veikė 11 kredito unijų, kurios vienijo daugiau kaip 22200 narių. Latvijoje buvo registruota 22 kredito unijos, kurios vienijo 12 000 subjektų. Vėlesnių, nei 2001 m., Estijos kredito unijų duomenų nerasta, Latvijos kredito unijos apie save informacijos nepateikė. Galima teigti, kad kai kuriose postkomunistinėse valstybėse kredito unijų veikla prasidėjo joms

gavus finansinę ir metodinę paramą iš kitų valstybių, kur kredito unijų judėjimas stiprus (taip kredito unijų kūrimosi procesas vyko ir Lietuvoje). Vėliau, paramai sumažėjus ar pasibaigus, kredito unijos neišgyveno ir asimiliavosi su tose šalyse veikusiais komerciniais bankais. Ši teiginį patvirtina ir Bulgarijos bei Rumunijos pavyzdžiai. Iš šių šalių pateiktų duomenų matome, kad kooperatinių bankų įregistruota daug – beveik tūkstantis, tačiau jų turtas, dalis indėlių ir paskolų rinkose nedideli. Galima teigti, kad šiose šalyse vyrauja smulkios kredito unijos, bet, nuo 2007 01 01 Europos Sąjungos narėmis tapus Bulgarijai ir Rumunijai, kooperatinių bankų skaičius ES šalyse žymiai išaugo.

2 lentelė

Būsimų (nuo 2007 01 01) ES narių kooperatiniai bankai 2004 12 31

Šalis/asociacija	Kooperatinių bankų skaičius	Klientai ⁽¹⁾	Turtas (Euro million)	Indėliai (Euro million)	Paskolos (Euro million)	Rinkos dalis Indėliai (%)
Bulgarija						
Central Co-operative Bank	n/a	284,190	242,898	129,412	2.19	1.80
Raiffensen Gruppe - Switzerland/Suisse/Schweiz						
Schweizer Verband der Raiffeisenbanken	450	66,311	50,523	54,103	17.50	13.40
Rumunija						
Creditcoop (a)	547	79	45	49	n/a	3.75
Viso	997	350,580	293,466	183,564		

(1) : vertinimas
n/a : nėra duomenų

Šaltinis: Europos kooperatyvinių bankų asociacija

1.2. Kredito unijų veiklos ypatybės

Kredito unijų veiklos ypatybės kyla iš anksčiau aptartų pagrindinių kooperacijos principų. Apibūdinant kredito unijas yra išryškunami įvairūs struktūriniai bruožai. K. Levišauskaitė, ir D. Kaupelytė akcentuoja šias kredito unijų charakteristikas (K. Levišauskaitė, D. Kaupelytė, 2003):

- Kredito unijų veikla yra grindžiama pagrindiniais kooperacijos principais: kredito unijos yra ne pelno siekiančios institucijos, jos neturi išorinių akcininkų, nariai yra institucijos savininkai, kiekvienas jų turi vieną balsą.
- Valdantieji organai, kurie formuoja kredito unijos politiką, yra renkami iš kredito unijos narių, naujose ir mažose kredito unijose jiems nemokama už darbą. Kasmetiniuose bendruose susirinkimuose nariai renka Tarybą, Paskolų Komitetą ir Priežiūros Tarybą.
- Narystė kredito unijose grindžiama bendru ryšiu/įsipareigojimu. Kiekvienas kredito unijos narys turi nusipirkti akciją/pajų ir tapti kredito unijos nariu. Priklausymas tai pačiai bendruomenei sumažina paskolos riziką, kaip galimybė, kad paskola nebus gražinta. Istoriskai yra du bendruomenių tipai: tai yra bendruomenė, kurią suformuoja priklausymas tam tikrai visuomenės grupei – mokytojai, smulkūs darbdaviai ir t.t. Dėl šių priežasčių kredito unijos gali būti labai paplitusios centruotoje geografinėje aplinkoje.

Kredito unijos yra teisėti finansų tarpininkai, kurių veiklą ir priežiūrą reglamentuoja kooperatyvams, kredito įstaigoms ar finansinėms institucijoms taikomi norminiai aktai. Paprastai leidimus steigti kredito unijoms išduoda šalies vyriausybė ar jos įgaliota institucija, kuri ir prižiūri kredito unijų veiklą. Narystę kredito unijose sąlygoja priklausymas tam tikrai grupei žmonių, dėl ko kredito unijos atsiranda kaip smulkios, vietinės, lokaliai organizacijos, jungiančios panašius finansinius poreikius turinčius asmenis. Kiekvienas kredito unijos narys privalo įsigyti pajų ir tapti kredito unijos savininku. Priklausymas tai pačiai vietinei bendruomenei mažina galimybę, kad paskola nebus sugražinta. Teritoriniais ar profesiniais ryšiais susijusiems asmenims lengviau įvertinti vienas kito kreditingumą ir kontroliuoti paskolų riziką. Istoriskai susiformavo keli pagrindiniai bendruomenių tipai, kuriais remiasi kredito unijų judėjimas: bendruomenė, kuri susiformuoja dirbant toje pačioje įmonėje (gamybinis kriterijus), bendruomenė, kurią sudaro tos pačios organizacijos nariai (profesinis kriterijus) ir bendruomenė, gyvenanti toje pačioje teritorijoje (pvz., miestelyje, gyvenvietėje). Įmonės ar žmonės į bendruomenes jungiasi ir pagal priklausymą tam tikrai visuomenės grupei: pvz. mokytojai, bažnyčios, įmonės, smulkūs darbdaviai ir pan. Dėl šių priežasčių kredito unijos gali būti labai išsiplėtę tam tikroje teritorijoje arba labai centruotos.

Visų pasaulyje veikiančių kredito unijų/kooperatinių bankų tikslai yra panašūs:

- skatinti taupymą ir racionalų šeimos finansų valdymą;
- ugdyti demokratiškumą, solidarumą, bendradarbiavimą, socialinės atsakomybės jausmą, kooperatinę dvasią;

- teikti savo nariams paskolas bei kitas finansines paslaugas kuo palankesnėmis sąlygomis, sudaryti saugias sąlygas indėliams;

- skatinti smulkų ir vidutinį verslą, efektyvų žemės ūkio valdymą.

Kai kurie autoriai, pavyzdžiui Ferguson Ch. ir McKillop D., visą kredito unijų sistemą skirsto į keturis lygius: kredito unijos, asociacijos, regioninės konfederacijos ir tarptautinės konfederacijos, kur kiekviena iš jų atlieka tam tikrą specifinį vaidmenį (Ferguson, Ch., and MCKillop, D.; 1998):

1) *Kredito unijos* yra žemiausio lygio finansinės institucijos, kurios kaupia santaupas ir teikia paskolas individualiems nariams.

2) Kiekviena kredito unija gali įstoti į *kredito unijų asociaciją*. Jos atstovauja kredito unijų interesams valstybės mastu, teikia mokymo ir techninės pagalbos paslaugas joms priklausančioms kredito unijoms, kai kurios jų atlieka kredito unijų indėlių kaupimo ir tarpusavio skolinimo funkcijas, ir, besivystančių šalių atveju, pritraukia išorinius donorus į kredito unijų sistemą. Paprastai kredito unijos finansuoja nacionalinių asociacijų veiklą, mokėdamos metinius mokesčius.

3) *Konfederacijos* yra regioniniai kredito unijų asociacijų susivienijimai. Šiuo metu pasaulyje yra 4 tokio pobūdžio konfederacijos: ACCU2 (Azijos kredito unijų konfederacija), ACCOSA (Afrikos taupymo kooperatyvų ir kredito unijų asociacijų konfederacija), CCCU (Karibų kredito unijų konfederacija) ir COLAC (Lotynų Amerikos kredito unijų konfederacija). Jos atlieka įvairias funkcijas. COLAC atlieka finansinio tarpininko vaidmenį tarp Lotynų Amerikos asociacijų. Ji valdo 100 mln. vertės paskolų portfelį, kurio didžiąją dalį finansuoja *Amerikos vidinio vystymo bankas*. Kitos konfederacijos neatlieka finansinio tarpininko vaidmens, tačiau atlieka atstovavimo, mokymo, kredito unijų vardo garsinimo ir techninės pagalbos funkcijas.

4) *Tarptautinės konfederacijos* - Pasaulinė kredito unijų taryba (WOCCU) ir Tarptautinis Desjardins kredito unijų judėjimas (DID), kurių funkcija yra skleisti švietimą, techninius ir žmogiškuosius resursus visame pasaulyje. Jos steigia kredito unijas visose pasaulio šalyse, ir joms priklausančios kredito unijos turi vienodą organizacinę struktūrą, apibrėžtą vietiniuose įstatymuose.

Bankų sektoriuje yra išskiriami du segmentai – didmeninė ir mažmeninė bankininkystė. Didmeninėje bankininkystėje bankai aptarnauja stambius verslo klientus, valstybines institucijas. Šiame sektoriuje veikiantys bankai teikia žymiai platesnį spektrą finansinių paslaugų – pradedant įmonių akcijų emisijų išplatinimu, tarpininkavimu įvairiose finansinėse veiklose, baigiant operacijų vykdymu tarp kitų finansinių institucijų (Chizzolini, B., Ivaldi M.; 2001). Didmeninės bankininkystės dalyviai yra centriniai bankai, kurie aptarnauja kitas kredito įstaigas ir kai kuriais atvejais valstybės išdo sąskaitas, ir universalūs bankai, kurie atlieka ne tik indėlių priėmimo ar paskolų išdavimo operacijas, bet taip pat ir visas kitas įmanomas finansines operacijas - sąskaitų tvarkymą, pinigų pervedimus, kreditavimo, lizingo ir kitas paslaugas.

Mažmeninėje bankų rinkoje bankai priima indėlius ir skolina lėšas namų ūkiams, privatiems klientams, smulkaus ar vidutinio verslo įmonėms. Mažmeninėje bankininkystėje veikia privatūs komerciniai bankai, kurie specializuojasi aptarnauti smulkų ir vidutinį verslą, teikdami jam pinigų valdymo, kreditavimo, lizingo paslaugas; taupomieji bankai, kurie aptarnauja fizinius asmenis ir smulkų bei vidutinį verslą, dažniausiai priklausydami valstybinėms institucijoms ar savivaldybėms; kooperatiniai bankai ir kredito unijos, kurios veikia kaip kooperatinės finansinės institucijos, priimdamos indėlius ir teikdamos paskolas tam tikram nustatytam ratui žmonių. Kooperatinių bankų narystės kriterijus dažniausiai apibrėžiamas pagal gyvenamąją vietą, kredito unijų - pagal profesinį bendrumą, priklausymą tam tikrai organizacijai.

Kredito kooperatyvai turi būti finansiškai save išlaikančios institucijos. Kredito kooperatyvų kapitalas gali būti papildomas rezervais iš kredito kooperatyvo uždirbto pelno. Kooperatinių bankų veikla finansuojama iš įvairių šaltinių: uždirbto pelno, iš narių santaupų ar kitų lėšų, patikėtų kooperatiniam bankui. Kartais, siekiant užtikrinti pakankamą išteklių kiekį banko augimui, yra naudojami alternatyvūs veiklos finansavimo šaltiniai, tokie kaip obligacijos.

Apibendrinant galima suformuluoti kai kurias išvadas:

1. Pagal ES narių kredito unijų/kredito kooperatyvų išsivystymo lygį ES valstybės galima sąlyginai suskirstyti į kelias grupes (vadovaujantis 1lentelėje ir 2 lentelėje p. 11 ir p.13 pateiktais duomenimis):

- valstybės, kuriose kooperatiniai bankai mažmeninėje bankininkystėje vaidina žymų vaidmenį (užima daugiau kaip 10 proc. rinkos). Į šią šalių grupę patenka Kipras, Vokietija, Prancūzija, Austrija, Suomija, Liuksemburgas, Italija. Kadangi šioje grupėje yra tik „senosios“ Europos Sąjungos šalys, galima teigti, jog užimamos pozicijos rinkoje yra ilgo ir stabilaus kooperatinės bankininkystės šiose šalyse vystymosi rezultatas. Solidi kontroliuojama mažmeninės bankininkystės sektoriaus dalis leidžia manyti, kad šiose šalyse kooperatinės bankininkystės perspektyvos yra geros.

- valstybės, kuriose kooperatinė bankininkystė egzistuoja, bet santykinai užima mažą dalį rinkos (užima nuo 4 iki 10 proc. rinkos). Tai - Airija, Ispanija, Vengrija, Lenkija, Bulgarija ir Rumunija. Pagal šių šalių bankų pateiktus duomenis, šiose šalyse bankų rinkos dalis mažesnė nei 10 proc. Šiose šalyse kooperatinių bankų reikšmė santykinai yra nedidelė, absoliučiais skaičiais matuojant jų reikšmė gali būti nemaža mažmeninės bankininkystės sektoriuje. Pavyzdžiui, Airijoje kooperatiniai bankai turi daugiau kaip du milijonus narių, o Rumunijoje įregistruota beveik tūkstantis kooperatinių bankų. Tačiau santykinis kooperatinių bankų dydis yra nedidelis, nes bankiniuose sektoriuose dominuoja dideli bankai, su kuriais lyginant, kooperatinių bankų turtas yra

mažas. Šiose šalyse kooperatinės bankininkystės perspektyvos yra vidutinės. Kooperatinių bankų ateitis priklauso nuo to, ar pavyks jiems išlaikyti turimas pozicijas.

- valstybės, kuriose kooperatinė bankininkystė yra neišsivysčiusi ar beveik nykstanti. Šioje šalių grupėje yra Belgija, Švedija, Danija, Graikija, Portugalija, Didžioji Britanija ir Lietuva. Kooperatiniai bankai mažmeninėje bankininkystėje užima mažiau kaip keturis procentus rinkos. Kooperatinių bankų ateitis šiose šalyse miglota.

- valstybės, kuriose kooperatinė bankininkystė yra išnykusi ar išvis neegzistavo. Tai Latvija, Estija, Malta, Čekija, Slovakija ir Slovėnija. Šiose šalyse visą bankininkystės sektorių kontroliuoja komerciniai bankai.

2. Istorinė kooperatinės bankininkystės raida rodo, kad didžiausią potencialą vystymuisi kredito unijos turi tuose mažmeninės bankininkystės sektoriaus segmentuose, kurie mažiau patrauklūs komerciniams bankams. Tai neilgalaikės vartotojiškos paskolos, daugiausiai automobiliams, namų ūkio reikmėms, vaistams įsigyti, studijoms ar kitoms reikmėms finansuoti. Mažiau išsivysčiusiose šalyse kredito unijų paskolos svarbios žemės ūkio reikmėms ar smulkiam verslui finansuoti.

2. KREDITO UNIJŲ VEIKLA LIETUVOJE

2.1. Kredito unijos prieškario Lietuvoje

Pirmasis kredito kooperatyvas Lietuvoje buvo įsteigtas 1871 metais Pabiržėje ir vadinosi „Taupmenų skolinimosi bendrovė“. Kredito kooperacija plėtėsi, ypač tarp ūkininkų. Iki I pasaulinio karo veikė 207 kredito draugijos, vienijusios 90 000 narių. Prieškariniams kredito kooperatyvams beveik visai išnykus, nepriklausomoje Lietuvoje pirmieji kredito kooperatyvai susikūrė 1919 m. Anksčiausiai kredito kooperatyvus ėmė steigti ir daugiausia jų suorganizavo žydų tautybės piliečiai. Pavyzdžiui, visi 1919 m. įsteigtieji 11 kredito kooperatyvų buvo žydų liaudies bankai, o iš 1920 m. įsteigtų 64 kredito kooperatyvų tik 4 buvo ne žydų. Kaimo kredito kooperatyvai kūrėsi tarp ūkininkų ir stengėsi tenkinti žemės ūkio smulkaus kreditavimo paklausą. Miesto kredito kooperatyvų nariais daugiausiai buvo smulkaus verslo žmonės – amatininkai, pirkliai. Antrame nepriklausomybės dešimtmetyje kooperatyvų skaičius ėmė mažėti; pavyzdžiui 1928 m. jų buvo 417, o 1939 m. pabaigoje – 310. Tai buvo kredito draugijų konsolidacijos bei susijungimo išdava. Kredito kooperatyvai tapo gausesni narių ir pigesni finansiškai. 1938 m. Lietuvos kredito kooperatyvuose buvo 119000 narių, o aktyvai sudarė daugiau kaip 85 milijonus litų.

Pirmaisiais nepriklausomos Lietuvos gyvavimo metais kredito kooperacijos judėjimo sąlygos buvo prieštaringos. Pirma, smulkių prekių gamintojų nuskurdimas, karo sugriauto ūkio atstatymas reikalavo milžiniškų lėšų. Jas telkti galėjo padėti kredito kooperacija. Kredito kooperacija buvo ekonomiškai reikalinga kapitalui kaupti. Antra vertus, infliacija, politinės padėties nestabilumas sunkino kooperacijos plėtotę. Tokiomis sąlygomis ypač aktuali buvo vyriausybės parama. 1919 m. sausio mėn. Prekybos ir pramonės ministerijoje įsteigiamas Kooperacijos departamentas, kuriam pavedama organizuoti visų rūšių kooperatyvus. Šis departamentas Rusijos įstatymų pavyzdžiu paruošė Kooperatinių bendrovių ir jų sąjungų įstatymą, kurį Ministrų kabinetas patvirtino 1919 m. sausio 30 d. Juo remiantis buvo patvirtinti ir pavyzdiniai vartotojų, kredito ir gamybos bendrovių bei jų sąjungų įstatymai. Tuo buvo sukurti juridiniai kooperatyvų organizavimo pagrindai ir pradėtas centralizuotas jų steigimas.

Pirmieji kredito kooperatyvai buvo įsteigti 1919 m. antroje pusėje: įregistruoti Radviliškio, Utenos ir Kauno žydų liaudies bankai. 1919 m. jau buvo įsteigta 11, 1920 m. – net 68, 1921 m. – 15, 1922 m. – 25 kredito kooperatyvai. Tačiau ne visi įregistruotieji kooperatyvai ėmė veikti. Dalis jų liko popieriuje. Antai iš 1921 m. pradžioje įregistruotų 79 kredito kooperatyvų teveikė 58 (74 proc.) (Terleckas, 1994).

Masinis kredito kooperatyvų steigimas prasidėjo nuo 1923 m., kadangi iki to laiko subrendo palankios ekonominės sąlygos. Iš jų pirmiausiai paminėtina 1922 m. įvykdyta pinigų reforma, tvirtos nacionalinės valiutos įvedimas, kredito paklausos dėl defliacijos padidėjimas, ekonominio gyvenimo aktyvėjimas. Impulsą intensyviai kredito kooperatyvų steigimui davė ir įvairių partijų (daugiausiai Ūkininkų sąjungos ir liaudininkų) kova tarp savęs dėl įtakos valstietijai.

Naujas etapas, nauja kryptis kredito kooperacijos veikloje ir plėtotėje ėmė reikštis po 1926 m. perversmo. Iki 1928 m. Lietuvoje buvo įregistruotos net 624 unijos.

Kredito kooperatyvai teikė paskolas ūkio apyvartai ne ilgesniam kaip 1 metų laikui, inventoriui pirkti – iki 3, ūkiui pagerinti – iki 5 metų. Tokių terminų paskolos negalėjo patenkinti žemės ūkio poreikių. Tuo labiau, kad faktiškai apie 70 proc. visų paskolų buvo suteikiama ne ilgesniam kaip 3 mėn. laikui. Ilgesniam terminui paskolas teikdavo žydų liaudies bankai, kadangi tam reikalui jie gaudavo tikslinius kreditus iš užsienio žydų organizacijų. Kredito kooperatyvai padidino paskolų išdavimą nuo 17,3 mln. Lt m. iki 60,8 mln. Lt 1939 m., t. y. 3,4 karto. Taigi jie parūpino 14,5 proc. viso Respublikos ūkiui išduoto kredito. Dar svarbesnę reikšmę turėjo jų teikiamos paskolos žemės ūkiui (Terleckas, 1994). 1939 m. kaimo kredito kooperatyvų paskolos žemės ūkiui sudarė 27 proc. viso išsiskolinimo kredito institucijoms, Vienam nariui buvo rekomenduojama išduoti ne daugiau kaip 1000-1500 Lt. Kredito kooperatyvai taip pat atlikdavo komiso ir tarpininkavimo operacijas. Iš jų buvo paplitusios vekselių ir čekių inkasavimo, žemės mokesčio priėmimo, prekinės. Kooperatyvai komiso pagrindais padėdavo nariams įsigyti mineralinių trąšų, sėklų, cemento, žemės ūkio mašinų, pienujų įrengimų bei parduoti žemės ūkio produktus. Kaimo kredito kooperatyvams inkasavimo operacijos buvo nepelningos, kadangi kelias dienas laikinai disponuojamų lėšų negalėjo panaudoti kreditavimui. Iki 1935 m. pabaigos svarbi vieta žydų liaudies bankų operacijose teko valiutinėms operacijoms: užsienio perlaidoms apmokėti, valiutai pirkti. 1935 m. Lietuvos Vyriausybei įvedus valiutinę kontrolę, kredito kooperatyvai neteko teisės užsiimti valiutinėmis operacijomis.

Kaip kiekvienos kredito institucijos, taip ir kredito kooperatyvų savarankiškos veiklos pagrindas – savi kapitalai. Prie jų priklausė pajų, atsargos, pagrindinis ir kiti tikslinės paskirties fondų kapitalai. Pajų kapitalą sudarė narių įnašai, kurie atskiruose kooperatyvuose svyravo nuo 25 iki 100 litų, nors vyravo pirmieji. 1938 m. kaimo kredito kooperatyvų narių vidutinis pajus buvo 52,4 Lt, o miesto kooperatyvuose – beveik 120 Lt. Šiuos pajaus dydžio skirtumus nulėmė tai, kad miesto kredito kooperatyvų nariai buvo labiau pasiturintys (Terleckas, 1994).

Kredito unijos tarpukario Lietuvoje buvo labai populiarios. 1939 m. kredito kooperatyvų judėjime dalyvavo net 119 300 narių. Jei iki Pirmojo pasaulinio karo mūsų šalyje veikė 207 kredito

draugijos, vienijusios 90 tūkstančių narių, tai 1939 m. pabaigoje 119 tūkstančių unijų narių turtas buvo daugiau kaip 85 mln.Lt.

2.2. Kredito unijų veiklos reglamentavimas

Lietuvoje kredito unijos pradėjo kurtis 1995 metais priėmus Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymą. Šis įstatymas nustatė kredito unijų veiklos pagrindus, narystės sąlygas bei savivaldos principus, kredito unijų steigimo tvarką, veiklą, jos narių teises ir pareigas, reorganizavimą ir likvidavimą, valdymą bei veiklos priežiūrą. Šiuo įstatymu buvo atkurta kooperatinio kredito sistema Lietuvoje bei sudarytos sąlygos jos plėtrai. Vėliau šis įstatymas buvo redaguotas 2000 metų gegužės mėn. ir 2002 birželį. Nuo 2000 m. kooperatinio kredito įstaigų sistema Lietuvoje buvo papildyta, priimant Centrinės kredito unijos įstatymą ir įsteigiant Centrinę kredito uniją.

Pagal Kredito Unijų įstatymą, kredito unija yra juridinis asmuo nuo jos įregistravimo momento. Kredito unija yra ribotos turtinės atsakomybės įmonė. Pagal savo prievoles ji atsako tik savo turtu ir neatsako už savo narių prievoles. Kredito unijos turtas, kaupiamas iš jos narių pajų, stojamųjų mokesčių bei veiklos, ir nuosavybės teise priklauso kredito unijai. (Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo pakeitimo įstatymas; 2002).

Lietuvoje kredito unijos gali užsiimti šia veikla:

- priimti iš savo narių, kredito unijų asociacijų, Lietuvos Respublikoje įregistruotų visuomeninių organizacijų, religinių bendruomenių, profesinių sąjungų organizacijų, labdaros ir paramos fondų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir (ar) savivaldybių įgaliotų institucijų, tarptautinių ir (ar) užsienio valstybių labdaros (paramos) fondų, taip pat, iki kredito unija įstos į Centrinę kredito uniją, ir iš kitų kredito unijų, nesančių Centrinės kredito unijos narėmis, terminuotus ir neterminuotus indėlius;

- teikti savo nariams ilgalaikes ir trumpalaikes savitarpio paskolas kilnojamajam ar nekilnojamajam turtui, būčiai reikalingiems daiktams įsigyti, buities paslaugoms apmokėti, narių ūkinei, profesinei veiklai ar smulkiam ir vidutiniam verslui pradėti ir plėtoti bei kitai tikslinei paskirčiai.;

- diskontuoti, inkasuoti vekselius;

- investuoti laisvas lėšas į Lietuvos banko išleidžiamus vertybinius popierius;

- užsiimti kita kredito įstaigoms būdinga veikla, t.y. verstis bet kokia licencijuojama veikla, susijusia su indėlių ar kitų gražintinų lėšų priėmimu iš neprofesionalių rinkos dalyvių ir jų skolinimu arba elektroninių pinigų išleidimu ir tvarkymu.

Vienam kredito unijos nariui leidžiamų duoti paskolų suma negali viršyti dešimteriojo to nario pajaus dydžio bei 10 procentų kredito unijoje sukauptų indėlių ir kredito unijos paimtų paskolų sumos. Paskola turi būti garantuota bent viena Lietuvos Respublikos civilinio kodekso numatyta prievolių užtikrinimo priemone: įkeitimu, hipoteka, laidavimu ar garantija. Kredito unija gali suteikti savo nariui trumpalaikes paskolas, nereikalaujama jų gražinimo garantuoti įstatymo numatytais priemonėmis, jei nario prašoma paskola (paskolos) ir palūkanos neviršija jo pajaus kredito unijoje dydžio paskolos ir palūkanų gražinimo metu.

Indėliai kredito unijose yra privalomai draudžiami pagal Lietuvos Respublikos „Indėlių ir išsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymą“. Pagal šį įstatymą kredito unijos privalo mokėti 0,2 procento draudiminę įmoką nuo indėlių sąskaitose laikomų lėšų litais ir (ar) užsienio valiuta. Indėlių draudimas suteikia teisę gauti 100 procentų indėlio iki 10 000 litų ir 90 procentų indėlio nuo 10 000 litų iki 60 000 litų sumos draudimo išmoką. Indėlių saugumą taip pat garantuoja ir kredito unijų narystė Centrinėje kredito unijoje, kuri atlieka savo narių kredito unijų likvidumo palaikymo ir sutrikusio mokumo atkūrimo funkcijas. Likvidumo palaikymui kredito unijos, dalyvaujančios Centrinės kredito unijos veikloje, formuoja kredito unijų likvidumo palaikymo rezervą ir stabilizacijos fondą.

Kredito unijų steigėjais gali būti fiziniai ir juridiniai asmenys. Jei Kredito uniją steigia fiziniai asmenys, jų turi būti ne mažiau kaip 5 ir jie turi būti besisteigiančios kredito unijos nariais. Iki steigiamojo susirinkimo turi būti sukauptas minimalus pajinis kapitalas ir apmokėti ne mažiau kaip 50 asmenų pajai. Kredito unijos nariais gali būti:

1. Lietuvos Respublikos piliečiai,
2. Asmenys be pilietybės, nuolat gyvenantys Lietuvoje,
3. Kitų valstybių piliečiai, nuolat gyvenantys Lietuvoje,
4. Lietuvoje įregistruotos visuomeninės organizacijos,
5. Profesinių sąjungų organizacijos,
6. Religinės bendruomenės ir bendrijos,
7. Žemės ūkio kooperatyvai.

Kredito unijos nariais gali tapti tik asmenys, sulaukę 18 metų (įstatuose gali būti numatyta galimybė priimti nariais asmenis nuo 16 metų, jeigu jie turi savarankišką pragyvenimo šaltinį).

Minimalus kredito unijos narių skaičius, neįskaitant asocijuotų narių, turi būti ne mažesnis kaip 50 narių, įskaitant steigėjus. Sumažėjus minimaliam kredito unijos narių skaičiui bent vienu, kredito unija tolesnei savo veiklai, kol vėl bus minimalus narių skaičius, turi gauti kredito unijos veiklos priežiūros institucijos leidimą. Priežiūros institucija, atsižvelgdama į tokios kredito unijos

likvidumą, gali leisti jai veikti ne ilgiau kaip tris mėnesius arba uždrausti tokios kredito unijos veiklą.

Narystė kredito unijoje gali būti grindžiama šiais kriterijais:

1. darbas toje pačioje įmonėje, įstaigoje;

2. profesinis bendrumas;

3. priklausymas tam tikram formaliam asmenų junginiui: organizacijai, įskaitant visuomenines ir profesines, bet išskyrus politines partijas; mokymosi, etninei, kultūros, socialinei ar religinei draugijai ar bendruomenei ir pan.;

4. gyvenimas toje pačioje gyvenamojoje vietovėje - miestelyje, seniūnijos teritorijoje ar kitame savivaldybės tarybos nustatyta teritoriniame darinyje, jeigu seniūnijos teritorija nėra apibrėžta.

Valdymo organai kredito unijoje yra visuotinis narių susirinkimas, stebėtojų taryba, valdyba ir paskolų komitetas. Paskolų komitetas yra privalomas kredito unijos valdymo organas, kuris turi būti sudaromas neatsižvelgiant į kredito unijos narių skaičių. Visuotinis kredito unijos narių susirinkimas yra aukščiausias kredito unijos valdymo organas. Visuotinius narių susirinkimus šaukia kredito unijos valdyba. Eilinių visuotinių narių susirinkimą šaukia kredito unijos valdyba kasmet, bet ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo ūkinių metų pabaigos.

Kredito unijos visuotiniam susirinkimui nutarus, kredito unijoje gali būti sudaryta kredito unijos administracija iš samdomų darbuotojų. Jei administracija nesudaroma, jos funkcijas atlieka kredito unijos valdyba.

Stebėtojų taryba yra kredito unijos veiklos teisėtumą ir tikslingumą prižiūrintis kontrolės organas.

Valdyba yra kolegialus vykdomasis kredito unijos organas, kurio veiklai vadovauja pirmininkas. Valdybos ir jos narių kompetenciją nustato kredito unijos įstatai, o darbo tvarką - jos priimtas darbo reglamentas.

Kredito unijos narių paraiškas dėl savitarpio paskolų suteikimo nagrinėja paskolų komitetas. Jis sprendžia, ar nario prašoma paskola atitinka kredito unijos įstatuose nustatytą paskirtį, numato paskolos išdavimo ir grąžinimo sąlygas bei tvarką ir teikia pasiūlymus šiais klausimais kredito unijos valdybai. Kredito unijos valdyba negali sudaryti savitarpio paskolos sutarties su kredito unijos nariu, jei tam nepritarė paskolų komitetas.

Paskolų komitetą iš ne mažiau kaip trijų kredito unijos narių renka visuotinis narių susirinkimas trejiems metams. Paskolų komiteto nariu negali būti kredito unijos stebėtojų tarybos, valdybos narys ar revizorius.

Revizorius (nepriklausomas auditorius) privalo kontroliuoti kredito unijos finansinę-ūkinę veiklą, visuotinio narių susirinkimo priimtų nutarimų vykdymą. Kredito unijų revizoriai pateikia visuotiniam narių susirinkimui savo išvadas, finansinės-ūkinės veiklos patikrinimo metinę ataskaitą.

Kredito unijos nuosavas kapitalas susideda iš:

1. pajinio kapitalo;
2. rezervinio kapitalo;
3. papildomo kapitalo.

Kredito unijos minimalus pajinis kapitalas negali būti mažesnis kaip 15 000 litų. Kredito unijos nario pajus gali būti tik piniginė įmoka. Mažiausiai kredito unijos narys - fizinis asmuo- gali įnešti 100 Lt vertės pajų, o juridinio asmens pajaus mažiausias dydis yra 1000 litų.

Jeigu kredito unijos pajinis kapitalas tampa mažesnis kaip 15 000 litų, kredito unijos priežiūros institucija gali panaikinti kredito unijai išduotą veiklos licenciją. Kredito unijos pajinis kapitalas sudaromas iš kredito unijos steigėjų bei jos narių piniginių įmokų, tačiau jam sukaupti negalima naudoti iš kredito unijos pasiskolintų lėšų ar įkeisto turto.

Kredito unija sudaro rezervinį kapitalą, kuris gali būti naudojamas kredito unijos veiklos nuostoliams padengti. Rezervinis kapitalas sudaromas iš kredito unijos pelno, likusio atskaičius mokesčius, kasmet atskaitant ne mažiau kaip po 20 procentų iš šio pelno, kol rezervinis kapitalas sudarys 10 procentų ilgalaikių investicijų ir išduotų paskolų sumos, nustatytos metinio buhalterinio balanso pagrindu. Nuostoliams, kurie gali būti padengti iš rezervinio kapitalo, priskiriami nuostoliai, susiję su abejotinais aktyvais - paskolomis ir ilgalaikėmis investicijomis. Kitiems nuostoliams atlyginti rezervinio kapitalo lėšos gali būti panaudotos tik kredito unijos visuotinio narių susirinkimo nutarimu.

Kredito unijos pelnas yra lėšos, kurios lieka atskaičius iš kredito unijos pajamų kredito unijos išlaidas ir nuostolius.

Kredito unijoms nustatomi šie veiklos riziką ribojantys normatyvai:

- 1) likvidumo;
- 2) maksimalios atviros pozicijos užsienio valiuta;
- 3) kapitalo pakankamumo.

Kredito unijoms taikomas didesnis kapitalo pakankamumo reikalavimas negu bankams – šis rodiklis turi būti ne mažesnis kaip 13 procentų. Kredito unijoms skaičiuojami du likvidumo rodikliai. Pirmojo likvidumo rodiklio (kredito unijų likvidaus turto ir einamųjų įsipareigojimų santykis) minimaliai reikalaujamas dydis yra 30%. Antrojo likvidumo rodiklio (perskaičiuoto likvidaus turto bei kredito unijų kapitalo sumos ir perskaičiuotų einamųjų įsipareigojimų santykis)

minimaliai reikalaujamas dydis turi būti ne mažesnis kaip 1. Maksimalios atviros pozicijos užsienio valiuta normatyvas – bendrosios atviros valiutos pozicijos (išskyrus eurus) ir kredito unijos kapitalo santykis, ne didesnis kaip 25 procentai, bei vienos valiutos (išskyrus eurus) atviros pozicijos ir kredito unijos kapitalo santykis, ne didesnis kaip 15 procentų kredito unijos kapitalo.

Centrinės kredito unijos įstatymas reglamentuoja Centrinės kredito unijos ir jos padalinių steigimo, licencijavimo, veiklos, pabaigos, pertvarkymo ir priežiūros tvarką, kad Centrinės kredito unijos veikla būtų stabili ir patikima. Centrinė kredito unija turi kredito įstaigos statusą, ji atlieka kredito unijų likvidumo palaikymo ir mokumo atkūrimo, kliringo, perskolinimo, veiklos priežiūros ir kt. funkcijas.

3 lentelė

Pagrindinės Centrinės kredito unijos funkcijų grupės

Funkcijų grupė	Turinys
Likvidumo palaikymas	Kredito unijos, Centrinės kredito unijos narės, Centrinėje kredito unijoje specialiai tam tikslui atidarytoje sąskaitoje (likvidumo palaikymo rezerve) privalo laikyti lėšas, kurios sudarytų ne mažiau kaip 1,2 procento visų indėlių kredito unijoje litais ir užsienio valiuta. Lėšų laikymo, papildymo ir grąžinimo tvarką bei palūkanų dydį nustato Centrinės kredito unijos valdyba, vadovaudamasi Centrinės kredito unijos narių visuotinio susirinkimo patvirtintais kredito unijų likvidumo palaikymo programos reikalavimais. Centrinė kredito unija paskolas kredito unijoms, Centrinės kredito unijos narėms, likvidumui palaikyti teikia ne ilgesniam kaip pusės metų laikotarpiui. Centrinės kredito unijos valdyba gali nuspręsti paskolos terminą pratęsti ne ilgesniam kaip dar pusės metų laikotarpiui. Šios paskolos pratęsimo ir grąžinimo sąlygos bei paskolos grąžinimo užtikrinimo priemonės nustatomos sutartyje. Paskolos kredito unijos likvidumui palaikyti gali būti teikiamos, kai kredito unijos likvidumas tampa mažesnis už nustatytą likvidumo normatyvą ir kai kredito unijos turto ir įsipareigojimų sudėtis pagal terminus artimiausiems mėnesiams rodo tam tikrą nesubalansuotumą, galintį sutrukdyti įvykdyti įsipareigojimus. Suteikta paskola išduodama iš karto visa arba dalimis pagal poreikį. Kredito unija, pateikdama paraišką dėl paskolos likvidumui palaikyti, kartu turi pateikti paskolos grąžinimą pagrindžiančius

	skaičiavimus.
Kredito unijų stabilumo užtikrinimas	<p>Siekiant užtikrinti kredito unijų stabilumą, Centrinėje kredito unijoje kaupiamas Stabilizacijos fondas – tai Centrinėje kredito unijoje sudarytas Centrinės kredito unijos narių kredito unijų mokumui atkurti skirtas fondas, kurį sudaro Centrinės kredito unijos narių kredito unijų įmokėtos lėšos ir kitas turtas. Sutrikęs kredito unijos mokumas - būklė, kai kredito unija nevykdo kapitalo pakankamumo normatyvo, taip pat būklė, kai yra požymių, kad kredito unijos turtas (grynąja verte) gali tapti mažesnis už jos balansinius ir nebalansinius įsipareigojimus.</p> <p>Kredito unijos, Centrinės kredito unijos narės, moka į stabilizacijos fondą įmokas, kurių dydį nustato Centrinės kredito unijos visuotinis narių susirinkimas. Centrinės kredito unijos narės, kredito unijos, įmokos į stabilizacijos fondą yra kredito unijos išlaidos.</p> <p>Lėšos kredito unijoms iš Stabilizacijos fondo gali būti suteikiamos paskolomis, turinčiomis pasitikėtinės (subordinuotos) paskolos požymių, išperkant kredito unijos išleistus ilgalaikius skolos vertybinius popierius arba kredito unijai negražintinai skiriant lėšų, kurios turi patekti į kredito unijos privalomąjį rezervą arba rezervinį kapitalą.</p> <p>{Lietuvos Respublikos Centrinės kredito unijos įstatymas}</p>
Kredito unijų atsiskaitymų vykdymas	<p>Lietuvos Centrinė kredito unija dalyvauja Lietuvos banko atsiskaitymų centre. Iki įsisteigiant Lietuvos Centrinei kredito unijai, kredito unijos vykdydavo pavedimus per kitus Lietuvoje veikiančius komercinius bankus. Įsisteigus Lietuvos Centrinei kredito unijai, kiekvienai kredito unijai suteiktas bankinis kodas ir kredito unijų nariai pavedimus gali vykdyti tiesiogiai į savo sąskaitas kredito unijose. Tai gerokai palengvino kredito unijų narių atsiskaitymus, ypač įvairių išmokų gavimą į sąskaitas kredito unijose</p> <p>Lietuvoje veikiančių kredito unijų, Centrinės kredito unijos narių, priežiūra. Siekiant išlaikyti viso kredito unijų sistemos stabilumą ir likvidumą yra būtina vykdyti pastovų finansinių rodiklių monitoringą. Lietuvos Centrinė kredito unija kredito unijų monitoringą vykdo pagal specialiai Lietuvai sukurtą monitoringo rodiklių sistemą, kuri paremta tarptautiniais PEARLS ir CAMEL kredito unijų priežiūros modeliais.</p>

	Kredito unijoms licenciją suteikia ir prižiūri Lietuvos bankas, kuris nuolat atlieka kredito unijų monitoringą ir inspekcijas.
Kredito unijų tarpusavio skolinimosi organizavimas	Lietuvos Centrinė kredito unija priima perteklines kredito unijų lėšas kaip terminuotuosius indėlius ir suteikia paskolas savo narėms, kredito unijoms. Tokiu būdu reguliuojamas laisvų lėšų perskirstymas kredito unijų sistemoje, sukaupiant ir perskirstant perteklines lėšas tarp skirtingų kredito unijų. Lietuvos Centrinė kredito unija taip pat organizuoja kredito unijų rinkodarą, teikia teisinės konsultacijas, vykdo kredito unijų apmokymus, atlieka kredito unijų buhalterinės apskaitos sistemos „KUBAS“ priežiūrą ir palaikymą.

Lietuvos bankas yra priežiūros institucija, atliekanti Centrinės kredito unijos priežiūrą ir Centrinės kredito unijos finansinės grupės jungtinę (konsoliduotą) priežiūrą. Atliekant Centrinės kredito unijos finansinės grupės jungtinę (konsoliduotą) priežiūrą, taikomos Bankų įstatymo ir priežiūros institucijos teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios finansinių grupių jungtinę (konsoliduotą) priežiūrą.

Centrinės kredito unijos įstatymas apibrėžia, kad: „Centrinė kredito unija – Lietuvos Respublikoje įsteigta kredito įstaiga, kuri verčiasi indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimu iš neprofesionalių rinkos dalyvių ir jų skolinimu, taip pat turi teisę verstis kitų finansinių paslaugų teikimu ir prisiima su tuo susijusią riziką bei atsakomybę“. (Lietuvos Respublikos centrinės kredito unijos įstatymas).

Centrinė kredito unija savo veikloje vadovaujasi savo įstatais, Civiliniu kodeksu, Centrinės kredito unijos įstatymu ir priežiūros institucijos priimtais teisės aktais. Centrinė kredito unija taip pat vadovaujasi Finansų įstaigų įstatymu, Kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymu ir kitais teisės aktais.

Centrinė kredito unija turi teisę teikti licencines finansines paslaugas bei kitas finansines paslaugas, tarp jų ir finansines paslaugas užsienio valiuta, jei šios teisės neapribotos įstatymų nustatyta tvarka.

Centrinė kredito unija turi teisę teikti finansines paslaugas:

- 1) savo nariams;
- 2) kredito unijų, kurios yra Centrinės kredito unijos narės, nariams;
- 3) Lietuvos Respublikoje įsteigtoms kredito unijų asociacijoms;

4) kitoms Lietuvoje įsteigtoms finansų įstaigoms.

Teikti pinigų pervedimo paslaugas, bei priimti indėlius ar kitas grąžintinas lėšas Centrinė kredito unija taip pat gali iš Lietuvos Respublikoje įsteigtų asociacijų, religinių bendruomenių ir bendrijų, profesinių sąjungų organizacijų, viešųjų įstaigų, kurių steigėjai nėra valstybės institucijos, Lietuvos Respublikos, tarptautinių ar užsienio valstybių labdaros ir paramos fondų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar savivaldybių įgaliotų institucijų, užsienio valstybių finansų įstaigų.

Be finansinių paslaugų teikimo Centrinė kredito unija, savo nariams teikia ir kitas paslaugas. Stebi kredito unijų Centrinės kredito unijos narių veiklą. Taip pat Centrinė kredito unija organizuoja kredito unijų darbuotojų mokymus kooperatinės bankininkystės klausimais ir teikia metodinę pagalbą kredito unijoms, Centrinės kredito unijos narėms.

Centrinė kredito unija taip pat turi teisę veikti kaip kredito unijų laikinasis administratorius bei likvidatorius, deleguoti atstovus į savo narių kredito unijų visuotinius susirinkimus patariamojo balso teise, bei gauti iš kredito unijų, kurios yra Centrinės kredito unijos narės, informaciją, reikalingą Centrinės kredito unijos bei stabilizacijos fondo administravimo funkcijoms atlikti.

Centrinės kredito unijos steigėju gali būti kredito unija, taip pat valstybė, tačiau turi būti ne mažiau kaip dvidešimt steigėjų. Centrinės kredito unijos steigėjais negali būti asmenys, kurie negali būti finansų įstaigų steigėjais ar asmenys, kurie negali būti Centrinės kredito unijos nariais. Leidimą įsteigti Centrinę kredito uniją išduoda Lietuvos bankas.

Kredito unija negali būti Centrinės kredito unijos nare, jei Lietuvos bankui nepateikia duomenų, leidžiančių nustatyti jos dalyvius, veiklą, finansinę būklę, vadovus, lėšų, panaudotų pajiniams įnašams, įgijimo teisėtumą (Lietuvos Respublikos centrinės kredito unijos įstatymas).

Centrinei kredito unijai išduodama licencija suteikia teisę Centrinei kredito unijai teikti licencines finansines paslaugas. Licencija išduodama neterminuotam laikui. Centrinės kredito unijos nariu gali būti kredito unija ir valstybė. Centrinės kredito unijos nare gali būti tik Lietuvos banko išduotą licenciją turinti kredito unija.

Centrinę kredito uniją sudaro šie valdymo organai:

- 1.visuotinis narių susirinkimas,
- 2.stebėtojų taryba,
- 3.valdyba,
- 4.administracijos vadovas.

Eilinis Centrinės kredito unijos visuotinis narių susirinkimas yra šaukiamas kasmet. Centrinės kredito unijos visuotinis narių susirinkimas gali būti šaukiamas ir Lietuvos banko nurodymu. Tai aukščiausias Kredito unijų valdymo organas, atliekantis svarbiausius kredito unijų valdymo nutarimus.

Stebėtojų taryba yra kolegialus Centrinės kredito unijos veiklos priežiūrą atliekantis organas, kurio veiklai vadovauja pirmininkas. Stebėtojų taryba stebi ir analizuoja Centrinės kredito unijos, jos valdybos veiklą, tvirtina Centrinės kredito unijos veiklos planus, bei užtikrina, kad Centrinėje kredito unijoje būtų veiksminga vidaus kontrolės sistema. (Lietuvos Respublikos centrinės kredito unijos įstatymas).

Centrinės kredito unijos valdyba renka (skiria) ir atšaukia administracijos vadovą ir jo pavaduotoją, priima sprendimus dėl narių priėmimo į Centrinę kredito uniją, taip pat sprendžia klausimą, ar suteikti kredito unijoms paskolas jų likvidumui palaikyti, bei nustato palūkanų normas.

Centrinės kredito unijos administracijos vadovas arba jo pavaduotojas turi būti valdybos pirmininkas. Jis vadovauja Centrinės kredito unijos veiklai ir vykdo visuotinio susirinkimo stebėtojų tarybos bei valdybos nutarimus.

Centrinė kredito unija privalo turėti nuolat veikiančią paskolų komitetą. Klausimą dėl vidaus audito komiteto sudarymo sprendžia ir šio komiteto veiklą kontroliuoja Centrinės kredito unijos stebėtojų taryba.

Centrinės kredito unijos vadovai yra:

- 1) stebėtojų tarybos nariai;
- 2) valdybos nariai;
- 3) administracijos vadovai;
- 4) vidaus audito tarnybos vadovas.

Centrinės kredito unijos veiklos vidaus kontrolės reikalavimus nustato Finansų įstaigų įstatymas bei priežiūros institucijos teisės aktai.

Centrinės kredito unijos visuotinis narių susirinkimas gali priimti sprendimą nutraukti Centrinės kredito unijos veiklą ir ją likviduoti, tik gavęs Lietuvos banko leidimą likviduoti Centrinę kredito uniją.

Įsteigus Centrinę kredito uniją Lietuvoje praktiškai buvo suformuota dviejų lygių kooperatinės bankininkystės sistema, apimanti pirminį lygį - pačias kredito unijas ir Centrinę kredito uniją, kuri greta tipinių kredito unijos funkcijų asociacijos pagrindais vykdo visos kredito unijų sistemos likvidumo palaikymo, mokumo atkūrimo, kliringo, perskolinimo, veiklos priežiūros ir kt. funkcijas.

Tai ypač svarbu, nes kiekviena kredito unija, skirtingai nuo banko filialo, yra atskira, autonomiška savo narių valdoma įmonė, kurios nariai yra ir savininkai, ir klientai, patys sprendžiantys apie įmonės vystymąsi, augimą ar rentabilumą. Praktiškai jos veiklos ir įtakos sfera apsiriboja ją įsteigusios teritorinės ar gamybinės bendruomenės ribomis. Tokio tipo finansų tarpininkų įmonių tinklas gali efektyviai veikti tik esant stipriai jų veiklą koordinuojančiai bei visą jų tinklą apjungiančiai organizacijai. Tik per šią organizaciją kiekviena atskira kredito unija gali

integuotis į šalies finansų sistemą ir tuo pačiu plėsti savo teikiamų paslaugų spektrą bei didinti veiklos efektyvumą. Kad Centrinė kredito unija yra svarbus, sistemą konsoliduojantis elementas supranta ir pačios kredito unijos. 2006 metų pabaigoje Centrinės kredito unijos nariais buvo 59 Lietuvoje veikiančios kredito unijos t.y. 89 procentai visų kredito unijų.

2.3 Kredito unijų vieta ir vaidmuo finansų sektoriuje

Pagal Lietuvos banko duomenis 2007 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 66 kredito unijos, vienijusios beveik 75 tūkst. narių (1priedas). 2006 metais buvo įsteigta viena nauja kredito unija. Per praėjusius metus kredito unijų turtas išaugo iki 461,8 mln. Lt ir 2007 m. sausio 1 d. sudarė 0,80 proc. veikiančių bankų sistemos turto. Suteiktos paskolos padidėjo iki 305,1 mln. Lt. ir sudarė 66 proc. viso turto. Kredito unijų priimti indėliai per 2007 metus išaugo iki 370,9 mln. Lt. Didžiausią jų dalį - 98,7 proc.- sudarė narių indėliai. Kredito unijų pajinis kapitalas išaugo 47 proc. (prieiga per Internetą <http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla2006.htm>).

4 lentelė

Kredito unijų pagrindinių suvestinės balansinės ataskaitos straipsnių dinamika

Eil. Nr.	Balansinės ataskaitos straipsnio pavadinimas	Suma (tūkst. Lt)			Pasikeitimas 2006 m. IV ketvirtį (proc.)	Pasikeitimas 2006 m. (proc.)
		2006 01 01	2006 10 01	2007 01 01		
1.	Turtas (aktyvai)	300 618,5	385 305,3	461 833,4	19,9	53,6
2.	VVP	2 877,1	6 314,1	11 228,5	77,8	2,9 k.
3.	Suteiktos paskolos	202 709,5	281 936,5	305 111,8	8,2	50,5
4.	Specialieji atidėjiniai (atidėjimai) paskoloms	731,2	1 239,1	984,5	-20,5	34,6
5.	Indėliai	235 550,9	292 703,9	370 853,1	26,7	57,4
	Iš jų - kredito unijų narių ir asocijuotų narių	232 547,3	289 037,8	367 408,5	27,1	58,0
6.	Pajinis kapitalas	31 297,8	42 361,7	46 589,4	10,0	48,9
7.	Einamųjų metų pelnas (nuostolis)	1 692,3	1 841,0	2 266,8	-	-

Šaltinis: Lietuvos bankas . (prieiga per Internetą <http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla2006.htm>).

Analizuojant ilgesnį laikotarpį - 2002–2006 metus, matome, kad visi pagrindiniai kredito unijų veiklos rodikliai augo labai sparčiais tempais. Pavyzdžiui, per penkis metus pajinis kapitalas išaugo daugiau kaip šešis kartus. Indėliai, paskolos, turtas – šešis su puse karto. Kredito unijų pelnas – penkis su puse karto. Didėjo, tiesa, ne tokiais tempais kaip pagrindiniai rodikliai ir kredito unijų skaičius. Labiausiai jų skaičius išaugo per 2002 metus – įsisteigė 13 naujų kredito unijų, 2003 – 2005 metais kasmet steigėsi po keturias naujas kredito unijas, o 2006 metais atsirado tik viena nauja kredito unija. Kaip matome, 2002 – 2006 metais įsisteigė tik 26 naujos kredito unijos, o kredito unijų narių skaičius išaugo daugiau kaip tris kartus.

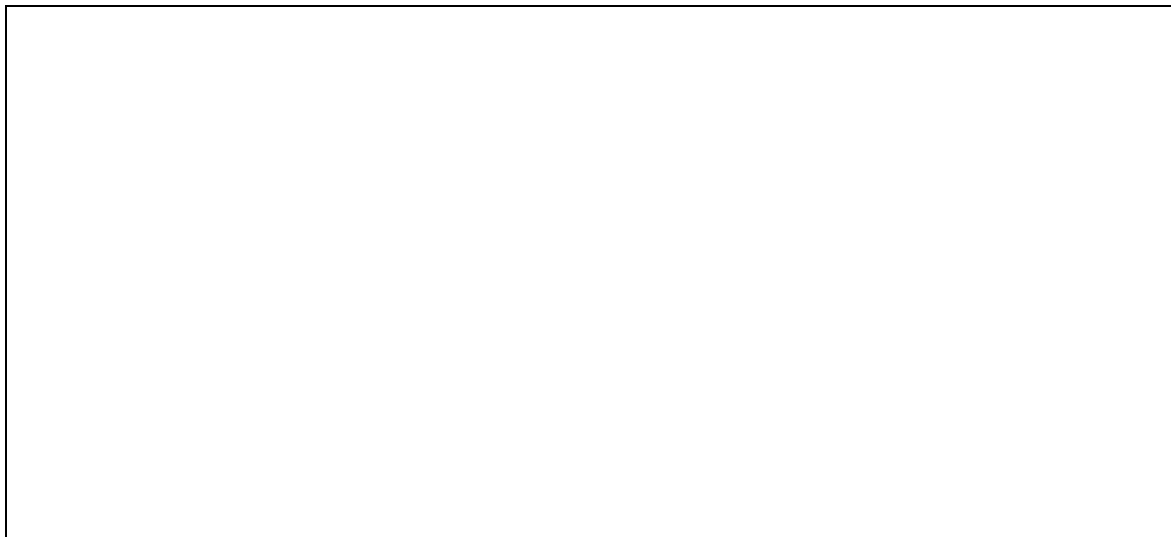

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko informaciją.

1 pav. Kredito unijų narių skaičius (tūkstančiai narių)

Per nagrinėjamą laikotarpį augo ne tik kredito unijų narių skaičius, bet ir vidutinis vieno nario pajaus dydis. Vidutinis nario pajaus dydis yra gana svarbi charakteristika nes kredito unijos gali teikti savo nariams trumpalaikes paskolas, nereikalaudamos jų grąžinimo garantuoti įstatymų numatytais priemonėmis, jei prašoma paskola ir palūkanos neviršija pajaus kredito unijoje dydžio paskolos ir palūkanų grąžinimo metu. Tai suteikia kredito unijoms didžiulį pranašumą lyginant su bankais, nes leidžia žymiai supaprastinti paskolos išdavimo mechanizmą. Kaip matome

2 pav. per penkis metus vidutinis pajaus dydis išaugo 82 procentais, tačiau absoliuti jo reikšmė yra labai nedidelė.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko informaciją.

2 pav. Kredito unijos nario vidutinis pajus (Lt)

Nors visi kredito unijų veiklos rodikliai per praėjusius penkis metus žymiai išaugo, tačiau tai praktiškai nepadidino kredito unijų dalies ar vaidmens Lietuvos finansų sektoriuje. Tai akivaizdžiai matyti palyginus kredito unijų veiklos rezultatus su 4 lentelėje pateiktais atitinkamais bankų veiklos rodikliais per tą patį laikotarpį. Kredito unijoms pavyko pasiekti tik tiek, kad turtas, lyginant su bankų sektoriaus turtu 2002 – 2006 metais išaugo nuo 0,4 procento iki 0,8 procento. Praktiškai tai reiškia, kad visų kredito unijų metiniai veiklos rezultatai lygintini su vieno kurio nors komercinio banko filialo metiniais veiklos rezultatais.

Kredito unijų veiklos rezultatai lygintini su komercinių bankų veiklos rezultatais, nes komerciniai bankai yra pagrindiniai kredito unijų konkurentai. Jie taip pat veikia depozitų rinkose – priima įdėlius, teikia paskolas, aptarnauja pinigų cirkuliacijos procesą ir t.t. 2007 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 9 komerciniai bankai ir 2 užsienio bankų (Suomijos ir Vokietijos) skyriai. Pagrindiniais kredito unijų konkurentais laikytini tie konkretūs komerciniai bankai, kurių strateginėse kryptyse yra numatyta plėstis į mažmeninę bankininkystę.

Bankų sistemos kai kurių turto ir įsipareigojimų straipsnių dinamika

Eil. Nr.	Balansinės ataskaitos straipsnio pavadinimas	Suma (mln. Lt) 2006 01 01	Suma (mln. Lt) 2006 10 01	Suma (mln. Lt) 2007 01 01	Pasikeitimas 2006 m. IV ketvirtį, (proc.)	Pasikeitimas 2006 m., (proc.)
1	Turtas (aktyvai)	44 848,7	52 576,7	58 902,6	12	31,3
2	Vyriausybės vertybiniai popieriai	3 549,3	4 221,9	4 966,9	17,6	39,9
3	Kiti skolos vertybiniai popieriai	1 540,7	1 689,1	1 773,5	5	15,1
4	Paskolos finansų institucijoms	4 226,9	2 624	3 114,2	18,7	-26,3
5	Klientams suteiktos paskolos	25 957,2	34 909	38 641,1	10,7	48,9
5.1	Iš jų paskolos privačioms įmonėms	15 621,4	20 530,7	22 307	8,7	42,8
5.2	Iš jų paskolos fiziniams asmenims	8 539,2	12 990,4	14 712,9	13,3	72,3
5.2.1	Iš jų būsto paskolos	6 413,5	9 037	10 317,9	14,2	60,9
6	Paskolų vertės sumažėjimas	269,8	349,3	374,3	7,2	38,7
6.1	Paskolų vertės sumažėjimas / suteiktos paskolos, proc.	1,04	1	0,97		
7	Indėliai ir akredityvai	25 133,4	27 897,9	30 292,9	8,6	20,5
7.1	Iš jų privačių įmonių	9 610,9	9 372,8	10 509,2	12,1	9,3
7.2	Iš jų fizinių asmenų	13 757,5	16 087,8	17 874,3	11,1	29,9
8	Akcininkų nuosavybė	3 206,2	3 819,9	4 139,3	8,4	29,1
9	Einamųjų metų pelnas (nuostolis)	354	493	662,2		

Šaltinis: Lietuvos bankas . (prieiga per Internetą <http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla2006.htm>).

Lietuvoje tiesioginiais konkurentais laikytini tie bankai, kurie turi savo filialus rajonų centruose, miesteliuose ar kaimuose. Tokiais bankais gali būti įvardinami DnB NORD bankas, Hansabankas, AB SEB Vilniaus bankas, AB bankas „Snoras“.

Pagrindiniai kredito unijų ir bankų veiklos skirtumai išryškėja nagrinėjant jų uždirbtas pajamas ir šių pajamų šaltinius. Tiek kredito unijų, tiek bankų pagrindinis pajamų šaltinis yra palūkanų pajamos, tačiau kredito unijose 2006 metų duomenimis jos sudaro 89,7 procentus, o bankuose - 66 procentus.

Kitas klausimas – kieno sąskaita gaunamos palūkanų pajamos.

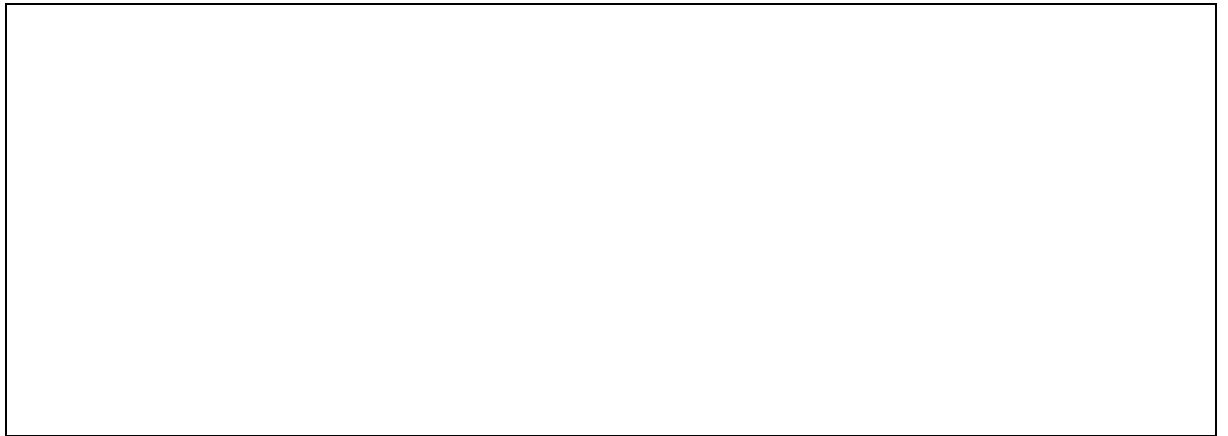

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko informaciją.

3 pav. Kredito unijos nario vidutinis pajus (Lt)

Kredito unijos gali teikti paslaugas fiziniams asmenims ir smulkiems bei vidutiniams juridiniams asmenims - individualioms įmonėms, žemės ūkio kooperatyvams, uždaroms akcinėms bendrovėms, kurių kontrolinis akcijų paketas priklauso kredito unijų nariams ir kurių vidutinis darbuotojų skaičius neviršija 49 darbuotojų per metus. Kaip matome 3 pav. paslaugų teikimas juridiniams asmenims visiškai neišvystytas. 87 procentai paskolų 2005 metais (vėlesnių metinių duomenų dar nėra) suteikta fiziniams asmenims. Informacijos apie vidutinės paskolos dydį gauti nepavyko, tačiau netiesiogiai apie tai galima spręsti iš vidutinio pajaus dydžio. Kredito unijų asociacijos teikiamais duomenimis šiuo metu juridiniai asmenys aktyviausiai naudojami einamosiomis sąskaitomis.

Visiškai kitokią situaciją matome bankų sektoriuje. Bankų paskolų portfelis žymiai labiau diversifikuotas, pagrindinę paskolų klientų dalį sudaro juridiniai asmenys.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko informaciją.

4 pav. Bankų suteiktos paskolos 2006 01 01 (tūkst.. Lt)

Taip pat, kaip jau minėjome, kredito unijų pagrindinis pajamų šaltinis yra palūkanų pajamos, kurios kredito unijose 2006 metų duomenimis sudarė 89,7 procentus. Komercinių bankų pajamų šaltiniai yra žymiai labiau diversifikuoti.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko informaciją.

5 pav. Bankų pajamos 2007 01 01 m (tūkst.. Lt)

Lyginant Lietuvos kredito unijų ir komercinių bankų veiklos rezultatus, galima pastebėti dar vieną esminį skirtumą. Kredito unijų sektoriuje žymi dalis įmonių kiekvienus ūkinius metus baigia su nuostoliais. Nuostolingai veikiančių kredito unijų skaičius svyruoja nuo 28 procentų 2002

metais iki 14 procentų 2006 metais (5 lentelė), bet kuriuo atveju tai sudaro ženklią kredito unijų sektoriaus dalį. Tuo tarpu praktiškai visas bankų sektorius nuo 2004 metų dirba pelningai. Ankstesniais – 2000-2003 metais nuostolingai veikė vėliau privatizuoti valstybiniai bankai arba užsienio kapitalo valdomi komerciniai bankai pirmaisiais savo veiklos Lietuvoje metais.

6 lentelė

Kredito unijų veiklos rezultatai

Metai	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m	2006 m
Pelningai veikusių kredito unijų skaičius	28	32	37	50	45	53	57
Nuostolingai veikusių kredito unijų skaičius	10	9	15	7	16	10	9
Nuostolingai veikusių kredito unijų dalis %	26	22	28	12	26	16	14

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko informaciją.

Apžvelgus ir palyginus Lietuvos kredito unijų ir komercinių bankų veiklos rezultatus galima daryti kai kuriuos apibendrinimus.

Lietuvos bankų rinkai būdinga natūralios oligopolijos struktūra - tokia rinkos struktūra, kurioje dominuoja keletas stambių bankų, kurių elgseną sąlygoja tarpusavio priklausomybė nustatant kainas ir užimamą rinkos dalį. Mažieji bankai bei užsienio bankų skyriai stengiasi stiprinti pozicijas rinkoje perskirstydami bankų rinkos apimtį, atimdami dalį užimamos rinkos iš rinkos lyderių. Paskutiniuosius kelerius metus bankiniame sektoriuje išlieka plėtros ir stabilumo tendencijos, kurios išliks ir ateityje. Tai rodo pastovus Lietuvos bankų sektoriaus pagrindinių finansinių rodiklių augimas ir pelninga veikla.

Kredito unijų sektoriuje vyrauja smulkios lokaliai įmonės. Nors sektoriaus pagrindiniai finansiniai rodikliai pastoviai auga, tačiau nemažas kiekvienais metais nuostolingai veikiančių įmonių skaičius, mažas vidutinio pajaus dydis, orientacija tik į fiziniams asmenims teikiamas paskolas sąlygoja žemą sektoriaus įmonių stabilumą.

Komeraciniai bankai ir kredito unijos (kooperatiniai bankai) - tai depozitų rinkose veikiančios kredito institucijos, kurios vykdo tą pačią veiklą - verstis indėlių ar kitų gražintinų lėšų priėmimu iš neprofesionalių rinkos dalyvių ir jų skolinimu arba elektroninių pinigų išleidimu ir tvarkymu.

Konkurencijos tarp šių dviejų kredito įstaigų tipų nėra, nes:

- kredito unijų turtas sudaro tik 0,80 proc. veikiančių bankų sistemos turto;

- kredito unijos praktiškai vykdo tik su indėlių priėmimu ir smulkių paskolų teikimu susijusią veiklą, orientuotą į savo narius. Tai patvirtina ir tai, kad kredito unijų asociacijos duomenimis 2006 metų viduryje tik šešios kredito unijos turėjo leidimus dirbti su užsienio valiuta ir tik šešios kredito unijos turėjo savo internetines svetaines. Kadangi Lietuvoje dominuoja žemdirbiškos kredito unijos, daugelis kredito unijų nemato poreikio teikti internetinės bankininkystės paslaugas;

- kredito unijos teikia trumpalaikes ir vidutinės trukmės paskolas vartojimo, verslo, apyvartinių lėšų trūkumo padengimo, studijų, žemės ūkio reikmėms. Tokiu būdu kredito unijos konkuruoja su komerciniais bankais tik trumpalaikių ir vidutinės trukmės vartotojiškų, investicinių ir apyvartinių lėšų paskolų segmentuose. Dėl ilgalaikių lėšų trūkumo kredito unijos negali pasiūlyti ilgalaikių būsto paskolų, kurių rinka šiuo metu sparčiai auga.

7 lentelė

Kredito unijų ir komercinių bankų paslaugų fiziniams asmenims palyginimas

Kredito unijų paslaugos	Komercinių bankų paslaugos
Sąskaitos: - nario einamoji sąskaita; - pajaus kaupimo sąskaita; - tikslinio taupymo sąskaita; - taupomasis indėlis; - terminuotas indėlis; - vaiko sąskaita.	Sąskaitos: banko sąskaita; kaupiamasis indėlis; terminuotas kaupiamasis indėlis; terminuotas indėlis; vaiko indėlis.
Paskolos: vartojamoji paskola; verslo (žemdirbio) paskola; mokslo paskola; greita paskola.	Paskolos: vartojamoji paskola; paskolos pirkti ir remontuoti būstą.
Pinigų perlaidos ir pervedimai: mokėjimo pervedimai.	Pinigų perlaidos ir pervedimai: piniginių lėšų pervedimai; tarptautiniai mokėjimų pervedimai; grynujų pinigų perlaidos.
Mokėjimo kortelės: -	Mokėjimo kortelės: kreditinės; debetinės.
Internetinės bankininkystės paslaugos:	Internetinės bankininkystės paslaugos:

-	sąskaitų tvarkymas; pavedimai; valiutos konvertavimas.
Kitos paslaugos: sąskaitų aptarnavimas telefonu; konsultacijos verslo vystymo klausimais; mokesčių surinkimas ir pervedimas.	Kitos paslaugos: individualaus naudojimo seifai; finansų maklerio paslaugos; kelionės ir banko čekiai; valiutos konvertavimas; mokesčių surinkimas ir pervedimas.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko ir Lietuvos kredito unijų asociacijos medžiagą

Savo klientams kredito unijos siūlo įvairias taupymo paslaugas - trumpalaikius ir ilgalaikius terminuotus indėlius, tikslinio taupymo, kaupiamuosius indėlius, vaiko sąskaitas.

Kredito unijos siūlo nariams panašias į konkurentų bankines paslaugas – indėlių (sąskaitos, taupomieji ir terminuotieji indėliai) ir paskolų produktus. Kredito unijų indėlių produktai yra patrauklesni kainos atžvilgiu, nes siūlomos aukštesnės palūkanos (1 - 2 proc.) už lygiaverčius konkurentų produktus, dažniausiai neimami arba imami kelis kartus mažesni sąskaitų aptarnavimo mokesčiai. Paskolų produktų palūkanos bankuose yra žemesnės, tačiau dėl papildomų išlaidų, atsirandančių paskolos išdavimo proceso metu, Lietuvos kredito unijų asociacijos teigimu, bendros bankų suteikiamų paskolų išlaidos tampa lygios arba didesnės už kredito unijų teikiamų paskolų išlaidas.

Kredito unijos konkuruoja ir paskolų suteikimo procedūrų lankstume bei minimaliais suteikiamų paskolų dydžiais.

Lietuvos kredito unijų vaidmuo mažmeninės bankininkystės rinkoje negali būti vertinamas tik pagal kredito unijų užimamą rinkos dalį pagal turta.

Kredito unijų sektoriaus reikšmę reikėtų vertinti pagal kredito unijų rinkos dalį fizinių asmenų indėlių ir paskolų segmentuose. Per 2006 metus kredito unijos suteikė paskolų už 168 143,66 tūkst. Lt, (padidėjo 50,5 proc.), ir tai sudarė 66 proc. viso turto. Kredito unijų rinkos dalis pagal priimtus indėlius per 2006 m. išaugo 57 proc. Indėlių buvo priimta už 135 304,0 tūkst. Lt. Didžiausią šių indėlių dalį - 98,7 proc. sudarė kredito unijų narių indėliai. Šaltinis Lietuvos bankas (prieiga per internetą <http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla2006.htm>).

Detaliau apžvelgus į kredito unijų užimamą rinkos dalį atskirose paskolų rinkos segmentuose, galima pastebėti, kad kredito unijos aktyviai veikia aptarnaudamos vidutines ir mažas pajamas gaunančius klientus, smulkaus ir vidutinio verslo įmones, suteikdamos trumpalaikius nedidelio

dydžio kreditus. Vienas iš tokių segmentų, kuriuose kredito unijos yra įgijusios nemažą reikšmę - nedidelių sumų trumpalaikių paskolų segmentas.

Kredito unijos teikia trumpalaikes paskolas vartojimo, verslo, apyvartinių lėšų trūkumo padengimo, studijų, žemės ūkio reikmėms.

Pagal teikiamų kreditų palūkanų normas, kredito unijos gali konkuruoti su bankų teikiamais greitojo vartojimo kreditais. Taigi, kredito unijų ir pagrindinių bankų vartojimo paskolų palūkanų normos yra panašaus dydžio, todėl būtent trumpalaikių ir vidutinių paskolų segmente kredito unijos gali konkuruoti su bankais.

Lietuvos bankinėje rinkoje kredito unijos kuriasi ten, kur komerciniai bankai likviduoja savo padalinius. Ypač tai pastebima mažuose miesteliuose. Dauguma kredito unijų išsikūrusios vadovaujantis teritoriniu principu. Tai byloja patys kredito unijų pavadinimai: Alytaus kredito unija, Anykščių kredito unija, Biržų kredito unija, Grinkiškio kredito unija, Ignalinos kredito unija, Joniškio kredito unija, Jurbarko kredito unija, Kaišiadorių kredito unija ir kt. Tokių kredito unijų Lietuvoje veikia virš keturiasdešimties.

Kitos kredito unijos vienija žmones pagal bendrą veiklą. Lietuvoje veikia studentų kredito unijos (Akademinė kredito unija, Kauno technologijos universiteto kredito unija), pagal įmones („Achemos“ kredito unija ir kt.).

Kaip atskirą kredito unijų rūšį galima išskirti ūkininkų kredito unijas. Jos vienija žmones, užsiimančius žemės ūkiu. Tai "Ūkininkų taupa", "Žemdirbio gerovė", "Žemdirbio parama", Pakruojo ūkininkų kredito unija, Ukmergės ūkininkų kredito unija, Žemaitijos valstiečių kredito unija ir kt.

3. KREDITO UNIJŲ PLĖTROS GALIMYBĖS LIETUVOJE

Komercinių bankų filialų ir klientų aptarnavimo skyrių skaičiaus didėjimas, bankų siūlomų produktų ir paslaugų spektro augimas, alternatyvius taupymo, investavimo ar vartojimo prekių įsigijimo būdus siūlančių pensijų fondų, gyvybės draudimo ir lizingo bendrovių sėkminga veikla, informacinių technologijų reikšmės didėjimas sukuria naujus iššūkius kredito unijoms Lietuvoje. Viso finansų sektoriaus vystymasis tiesiogiai įtakoja kredito unijų sektoriaus plėtros galimybes. Siekdamos išlikti ir padidinti savo dalį rinkoje, kredito unijos turi pasiūlyti savo nariams konkurencingus taupymo ir paskolų produktus, rasti neišnaudotas nišas rinkoje, kurios išplėstų kredito unijų narystės potencialą.

3.1. Pagrindinės kredito unijų vystymosi kryptys

Siekiant sumodeliuoti kredito unijų sektoriaus vystymąsi, reikia įvardinti pagrindines kredito unijų vystymosi kryptis. Kaip viena perspektyviausių kredito unijų sektoriaus plėtros krypčių, turėtų būti išskiriamas naujų kredito unijų kūrimas ir esamų kredito unijų tinklo plėtra per nuotolinių kasų tinklą. Palanki situacija mažmeninės bankininkystės rinkoje (bankų skyrių uždarymas mažuose miesteliuose ir gyvenvietėse) įgalina kredito unijas plėsti savo sistemą, orientuojantis į fizinių asmenų ir smulkaus bei vidutinio verslo poreikių tenkinimą. Kredito unijų plėtra gali užtikrinti platų paslaugų paskirstymo ir pristatymo tinklą, kas užtikrintų klientų poreikių supratimą ir tenkinimą operatyviausiu būdu. Praktiškai tai - vienintelis būdas išlaikyti ir išplėsti kredito unijų įtaką pagrindiniame jų veiklos segmente - fizinių asmenų ir smulkaus bei vidutinio verslo įmonių aptarnavime.

Šios veiklos krypties sėkmė žymia dalimi priklauso nuo Centrinės kredito unijos veiklos.

Centrinė kredito unija ne tik sprendžia kredito unijų likvidumo ir mokumo problemas, bet taip pat atlieka kliringo operacijas tarp kredito unijų, paskirsto kredito unijų perteklines lėšas, turi galimybę pritraukti ilgalaikes lėšas iš kitų vietinių ir užsienio finansinių institucijų, fondų, gali leisti mokėjimų korteles, teikti kredito unijų konsultavimo, apmokymų paslaugas, atstovauti kredito unijoms įvairiose institucijose.

Lietuvos Centrinės kredito unijos susikūrimas ir jos veikla yra vienas svarbiausių veiksnių, užtikrinančių finansinį kredito unijų sektoriaus stabilumą, kredito unijų sektoriaus plėtrą. Šios centrinės kooperatinės institucijos įkūrimas sudaro galimybes kredito unijų judėjime įdiegti ir plėtoti naujas finansines paslaugas, tokias kaip mokėjimo kortelės, mokėjimų pavedimai, konsultacinės paslaugos, kredito unijų narių komunalinių mokesčių aptarnavimas, būsto ir ilgalaikis

kreditavimas. Įsteigiant Lietuvos Centrinę kredito uniją, atsivėrė naujos perspektyvos steigti antrines įmones, kurios vykdytų draudimo, investicinę, brokieriavimo, nekilnojamojo turto aptarnavimo veiklą ir t.t.

. Kredito unijų paslaugų plėtra yra vienas svarbiausių veiksnių, stiprinant kredito unijų konkurentinę poziciją mažmeninės bankininkystės rinkoje. Sparčiai plečiantis elektroninei bankininkystei bei skaitmeninėms klientų aptarnavimo sistemoms, kredito unijos praranda galimybes konkuruoti su kitais bankais dėl spartaus bankų technologinio vystymosi. Viena iš Lietuvos Centrinės kredito unijos paskirčių yra stiprinti kredito unijų finansines ir technines galimybes savo veikloje panaudojant šiuolaikines technologijas.

Lietuvos Centrinės kredito unijos pagalba sprendžiama kredito įstaigoms taikomo minimalaus kapitalo reikalavimo problema. Centrinė kredito unija užtikrina kiekvienos kredito unijų sistemos narės stabilumą ir mokumą, individualioms kredito unijoms padaryta minimalaus reikalaujamo kapitalo išimtis - šis reikalavimas yra taikomas išskirtinai Lietuvos Centrinei kredito unijai. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, Lietuvos Centrinei kredito unijai taikomas 1 mln. EUR minimalaus kapitalo reikalavimas.

Sėkmingai veikiant Centrinei kredito unijai atsiranda išorinių finansavimo išteklių pritraukimo galimybė. Tai leistų kredito unijoms labiau tenkinti kredito unijų narių paskolų paklausą.

Lietuvos centrinės kredito unijos įkūrimas suteikia naujas galimybes stiprinti ir kurti kredito unijų įvaizdį per masines informavimo priemones (dienraščius, televizijos kanalus, radijo stotis), internetą, dalyvavimą labdaros, rėmimo projektuose. Bendras kredito unijų sistemos vardas užtikrina kiekvienos kredito unijos įvaizdį. Tokiu būdu kredito unijos, būdamos atskirais vienetais sektoriuje, gali būti pajėgios konkuruoti su bankais vietiniame ir regioniniame lygyje.

Apibendrinant galima teigti, kad norėdamos išlikti finansų rinkoje Lietuvos kredito unijos privalo teikti šiuolaikiškas ir kokybiškas, narių poreikius atitinkančias finansines paslaugas per vientisą, visos Lietuvos teritoriją apimančią kredito unijų tinklą ir tokiu būdu atlikti svarbų vaidmenį šalies mažmeninės bankininkystės rinkoje. Kredito unijų sektoriaus stabilumą ir veiklos efektyvumą turi užtikrinti Lietuvos Centrinė kredito unija, kuri veikia kaip kooperatinis kredito unijų finansinis centras.

Centrinės kredito unijos pagalba yra galimybė kredito unijų judėjime įdiegti ir plėtoti naujas finansines paslaugas, tokias kaip mokėjimo kortelės, mokėjimų pavedimai, konsultacinės paslaugos, kredito unijų narių komunalinių mokesčių aptarnavimas, būsto ir ilgalaikis kreditavimas. Antrinių įmonių steigimas įgalintų kredito unijas pasiūlyti nariams platesnį spektrą paslaugų. Taip pat kredito unijų plėtra galėtų būti orientuojama į naujus rinkos segmentus. Kredito unijos galėtų toliau plėstis miesteliuose, gyvenvietėse, atskirose parapijose, tenkinti smulkaus ir vidutinio verslo

poreikius. Tai leistų padidinti kredito unijų narių skaičių, valdomą turtą, užimti didesnę rinkos dalį. Kredito unijoms tai pat atsiveria naujos galimybės dalyvauti tarpbankinėje rinkoje, užimti dalį mokėjimo kortelių rinkos. Šia kryptimi vykdomus veiksmus patvirtina tai, kad 2006 metų sausio 24 d. Lietuvos Centrinei kredito unijai priklausančioms kredito unijoms buvo patvirtinta Mastercard ir Maestro afiliuotų narių licencija. Tai pirmasis ilgalaikio pasiruošimo mokėjimo kortelių įvedimui etapas. Lietuvos kredito unijų asociacijos duomenimis nuo šių metų vidurio kredito unijos pradės platinti savo klientams mokėjimo korteles ir teikti internetines bankininkystės (sąskaitų aptarnavimo) paslaugas. Tai būtų didelis žingsnis į priekį, bet anksčiau buvo skelbiama, kad tai bus pradėta daryti praėjusių metų viduryje.

Vienas iš išskirtinių kredito unijų bruožų yra tai, kad jos yra valdomos vien tik lietuviško kapitalo. Nacionalinių bendruomeninių kooperatinių kredito įstaigų įvaizdis suteikia naujas galimybes bendradarbiauti su vietos savivaldybėmis, seniūnijomis, valdžios institucijomis vykdant bendras programas. Kredito unijų judėjimas galėtų būti pristatomas kaip lietuviškas, nacionalinis judėjimas. Taip pat Lietuvos kredito unijos galėtų aktyviai dalyvauti įvairiose valstybinėse, Europos Sąjungos kreditavimo ir verslo rėmimo programose.

Kredito unijų tinklui sparčiai vystantis - augant narių skaičiui, indėliams ir paskolų portfeliui, atsiranda naujos kredito unijų veiklos rizikos. Kredito unijos turi ypatingą dėmesį skirti palūkanų normų, valiutų rizikos valdymui, sąnaudų kontrolės mechanizmams. Nepakankamas dėmesys finansinės rizikos valdymui gali sąlygoti nuostolingą kredito unijų veiklą, vėliau tapti kredito unijų bankroto priežastimi.

Grėsmę dabar veikiančioms kredito unijoms gali kelti ir naujai besikuriančios kredito unijos, kurios, veikdamos kartu su kitomis kredito unijomis, nesančiomis Lietuvos centrinės kredito unijos narėmis, gali pradėti formuoti alternatyvų kredito unijų tinklą. Yra grėsmė, kad sistemai nepriklausančios kredito unijos nesugebės valdyti iškylančios rizikos, kas gali sąlygoti šių kredito unijų bankrotus. Kredito unijų bankrotai gali neigiamai paveikti pasitikėjimą visu kredito unijų judėjimu Lietuvoje.

Šias grėsmes, kylančias kredito unijoms iš jas supančios aplinkos, didina pačių kredito unijų silpnybės.

Bendros kredito unijų judėjimo rinkodaros strategijos nebuvimas, nediversifikuota rinkodara neužtikrina pilnos ir efektyvios kredito unijų veiklos reklamos. Finansinių išteklių stoka riboja didesnių rinkodaros projektų įgyvendinimo galimybes, įvairesnių rėmimo priemonių pasirinkimą. Tai sąlygoja žinių apie kredito unijas stygių visuomenėje, nepalankų požiūrį į kredito unijas, neužtikrina kredito unijų plėtros.

Kredito unijų pozicijas finansų rinkoje silpnina ir paslaugų trūkumas bei aukštoka teikiamų paslaugų kaina. Kredito unijos teikia taupymo ir paskolų produktus, kurių įvairovė tik iš dalies patenkina kredito unijų narių poreikius. Esant ribotam spektrui paslaugų, trūksta priemonių paskatinti narių aktyvumą, be to nariai yra priversti savo poreikius tenkinti, naudodamiesi kitų kredito įstaigų paslaugomis.

Kredito unijų judėjime kreditinių išteklių paklausa nuolatos viršija jų pasiūlą. Finansinių išteklių stoka riboja kredito unijų galimybes suteikti paskolas kredito unijų nariams, užtikrinti narių poreikių tenkinimą.

Kredito unijų informacinės technologijos neleidžia patenkinti visų reikalavimų, keliamų šiuolaikiniam informacinių technologijų lygiui. Kredito unijos stokoja programinės įrangos modulių, skirtų kreditavimo rizikai valdyti, pinigų srautų analizei ir kt.

Kredito unijų nariams nauda turi būti lygiaverčiai paskirstoma reguliuojant teikiamų paslaugų kainas, taikant lanksčią aptarnavimo mokesčių sistemą. Nepaisant naudos, teikiamos nariams, tam tikro pelno lygio turi būti siekiama tam, kad užtikrintų veiklos stabilumą ir tęstinumą, formuotų rezervus, ruošiantis galimoms krizinėms situacijoms, kuomet kredito unija gali patirti didelius nuostolius. Tuo būdu veikloje svarbu išlaikyti kooperatinius principus, tuo pačiu užtikrinant tinkamą veiklos stabilumą.

Kredito unijos nuosavą kapitalą gali pritraukti tik iš savo narių. Sumažinus minimalų pajų, kredito unijos susiduria su kapitalo pakankamumo problema. Narių augimas neužtikrina kredito unijos veiklos apimčių (aktyvų augimo). Siekdamas nepažeisti nustatyto 13 proc. kapitalo pakankamumo rodiklio, kredito unijos privalo riboti paskolų išdavimą, tokiu būdu palaikomas per didelis kredito unijų likvidumas, kredito unijos neuždirba palūkanų pajamų.

Kredito unijos aptarnauja mažesnių miestų žmones, daugiausia besiverčiančius žemės ūkiu. Kredito unijos gerai žinomos žemdirbių ir ūkininkų tarpe, kur turi pasitikėjimą ir gerą įvaizdį. Kredito unijos teikia greitai išduodamas paskolas žemdirbiams apyvartinėms lėšoms, trąšoms, sėkloms, žemės ūkio technikai pirkti. Per kredito unijose esančias einamąsias sąskaitas žemdirbiai vykdo piniginius atsiskaitymus tiekėjams, gauna mokėjimo pavedimus, nemokėdami jokių arba mokėdami mažesnius aptarnavimo mokesčius.

Kredito unijų vykdomos kreditavimo programos padeda vystyti smulkų ir vidutinį verslą, pritraukia didesni skaičių naujų narių į kredito unijas. Kredito unijos, turėdamos santykinai nedidelę bendrą turto apimtį, sugeba savarankiškai finansuoti vykdomas operacijas.

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindinės grėsmės kredito unijoms yra bankų konkurencija, technologijų vystymasis, spartus augimas ir integracijos į Europos Sąjungą poveikis Lietuvos ūkiui ir finansų sektoriui. Kaip pagrindinės silpnybės galėtų būti išskiriamos nepakankama

kredito unijų rinkodara, kredito unijų paslaugų trūkumas, finansinių išteklių stoka. Pagrindinėmis kredito unijų stiprybėmis yra kredito unijų judėjimo centralizacija ir standartizacija, kooperacija ir įvaizdžio panaudojimas, užimta rinkos dalis, apibrėžtas segmentas ir jų finansinis stabilumas.

3.2. Kredito unijų plėtros prognozės

2000 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 40 kredito unijų. Naujų kredito unijų steigimosi procesą 2001 m. pabaigoje-2002 m. pradžioje paskatino Lietuvos Taupomojo banko skyrių uždarymas. Uždarytų Lietuvos Taupomojo banko skyrių vietoje kredito unijos pradėjo atidarinti narių aptarnavimo kasas. Per 2001m. spalio-2002 m. balandžio mėn. atsidarė 12 narių aptarnavimo kasų, daugiausiai Panevėžio ir Šilutės rajonuose, po vieną klientų aptarnavimo kasą atidarė Vilkaviškio, Kupiškio, Biržų, Lazdijų kredito unijos. Naujų kredito unijų steigimas suaktyvėjo Asociacijai Lietuvos kredito unijos aktyviai skatinant miestelių ir rajonų, kuriuose buvo uždarytos Lietuvos taupomojo banko skyriai, bendruomenes, steigti naujas kredito unijas.

2004 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 61 kredito unija. Tai reiškia, kad per tris metus nuo 2001 m. pabaigos šis sektorius pasipildė 21 naujais nariais, vidutiniškai po 7 kredito unijas per metus.

Vertinant naujų kredito unijų skaičiaus ir jau veikiančių kredito unijų plėtrą, reikėtų atsižvelgti į du veiksnius:

1. Stipriose ir organizuotose bendruomenėse, turinčiose iniciatyvius lyderius, steigsis naujos kredito unijos, nes taip prie bendruomenės priartinamos finansinės paslaugos.
2. Silpnose ir neorganizuotose bendruomenėse, neturinčiose aiškių ir iniciatyvių lyderių, gali kurtis jau veikiančių kredito unijų kasos.

Tokiu būdu būtų užtikrintos galimybės miestelių ir regionų žmonėms naudotis bankų paslaugomis.

Prognozuojant kredito unijų skaičių augimą, reikėtų įvertinti žemdirbiškų ir nežemdirbiškų kredito unijų skaičiaus vystymąsi. Tai svarbu įvertinant žemės ūkio politikos reikšmę kredito unijoms, taip pat prognozuojant kredito unijų plėtrą atskirose vietovėse.

Žemdirbiškų kredito unijų, kurių kriterijus yra „veikla, susijusi su žemės ūkiu“, skaičius taip pat tolydžio didės. Tokios kredito unijos steigiasi šalia Ūkininkų Sąjungos, Lietuvos žemės ūkio rūmų, žemės ūkio konsultavimo tarnybų. Žemdirbių tarpe kredito unijos gerai žinomos kaip patikimos finansinės institucijos, kartu jos teikia paslaugas tiems žemės ūkiu besiverčiantiems asmenims, kuriuos komerciniai bankai atsisako aptarnauti. Kredito unijos, valdomos tų pačių žemdirbių, gali kvalifikuotiau įvertinti žemdirbių poreikius ir jų kreditingumo riziką. Nors žemės

ūkio sektoriaus kreditavimas bankiniame sektoriuje laikomas kaip ypač rizikingas, kredito unijų žemdirbiškų paskolų portfelio kokybė nėra ir neturėtų tapti blogesnė, nei visų kredito unijų blogų paskolų procento vidurkis.

Kredito unijų plėtros galimybės organizacijose ir įmonėse yra apribotos dėl priverstinės darbuotojų naudojimosi bankinėmis paslaugomis politikos. Dažnoje didelėje įmonėje darbuotojai priverstinai turi naudotis komercinių bankų atsiskaitymų kortelėmis atlyginimui persivesti, taip pat kai kurios įmonės teikia darbuotojams ilgalaikes beprocentines paskolas iš savų lėšų. Esant tokiai situacijai, naujų kredito unijų steigimo galimybės organizacijose ir įmonėse yra apribotos.

Norint prognozuoti Lietuvos kredito unijų vystymąsi, reikia išanalizuoti bei įvertinti pagrindinius kredito unijų rodiklius bei jų kitimo tempus už pakankamai ilgą laikotarpį. Siekiant prognozių tikslumo, prognozavimas bus atliekamas įvertinus pagrindinių kredito unijų rodiklių kitimą per paskutinius septynis metus. 6 lentelėje pateikta paskutinių septynių metų pagrindinių kredito unijų rodiklių – kredito unijų skaičiaus, narių skaičiaus, turto, paskolų bei indėlių dinamika. Būtent šie rodikliai pasirinkti dėl dviejų priežasčių:

1. Šiuos rodiklius nuo 1999 m. skelbia Lietuvos bankas, todėl galimas jų palyginimas per pakankamai ilgą laikotarpį. Ilgo laikotarpio rodiklių palyginimas reikalingas norint tiksliau įvertinti būsimą nagrinėjamų rodiklių dinamiką.

2. Kredito unijų ir jų narių skaičiaus augimas apibūdina kredito unijų „fizinę“ plėtrą, jų populiarumo šalyje augimą. Kredito unijų turto, paskolų bei indėlių dinamika parodo kredito unijų kaip finansų rinkos dalyvių – finansų tarpininkų vietą ir vaidmenį Lietuvos finansų rinkoje bei šio vaidmens pokyčius ir leidžia juos palyginti su pagrindiniais bankų sektoriaus rodikliais.

8 lentelėje

Pagrindiniai Lietuvos kredito unijų rodikliai 2000 – 2006 m.

Metai	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m	2006 m
Kredito unijų skaičius	38	41	53	57	61	65	66
Kredito unijų skaičiaus augimas	-	8 %	29 %	8 %	7 %	7 %	2 %
Narių	6000	10758	21000	32000	45000	57000	69630

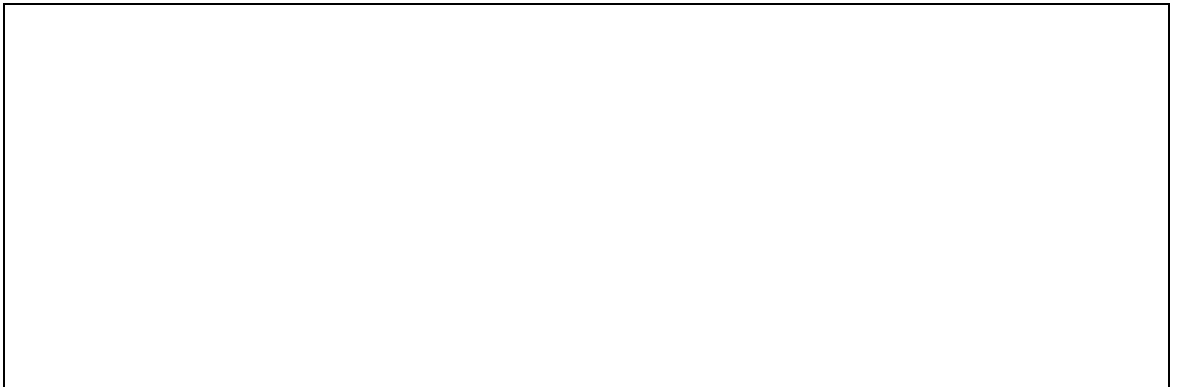
skaičius							
Narių skaičiaus augimas		79 %	95 %	52 %	41 %	27 %	22 %
Turtas (mln. Lt)	15,3	33,8	70,1	123	185,2	300,6	461,8
Turto augimas		121 %	107 %	75 %	51 %	62 %	54 %
Paskolos (mln. Lt)	8,8	21	45,8	86,9	131,7	202,7	305,1
Paskolų augimas		139 %	118 %	90 %	34 %	52 %	51 %
Indėliai (mln. Lt)	12,1	26,5	56,5	95,5	148,4	235,6	370,9
Indėlių augimas	-	119 %	113 %	69 %	55 %	59 %	57 %

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko medžiagą

Renkantis prognozavimo laikotarpį, bandyta atlikti trumpalaikes, vidutinės trukmės ir ilgalaikes prognozes. Visi kredito unijų veiklos perspektyviniai rodikliai skaičiuoti vienerių, trijų, penkių ir dešimties metų perspektyva.

Apskaičiavus ir išanalizavus paskutinių 7 metų pagrindinių rodiklių augimo tempus, galima daryti ir kredito unijų ateities prognozes.

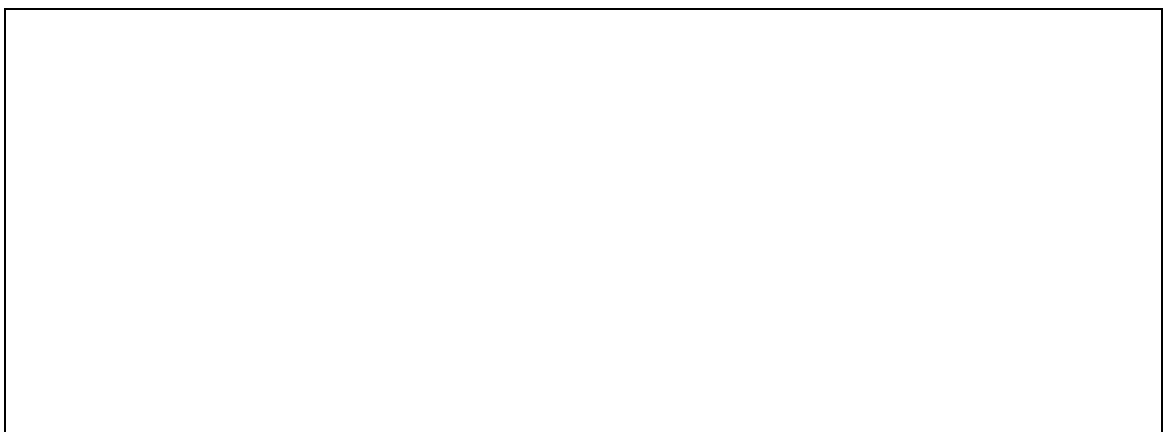
2000–2006 metais kredito unijų skaičius išaugo nuo 38 kredito unijų 2000 m. iki 66 – 2007 m. pradžioje. Didžiausias kredito unijų skaičiaus padidėjimas įvyko 2002 m. Per šiuos metus buvo įsteigtos 12 kredito unijų (augimo tempas - 22,6 %). Priežastis yra ta, kad būtent 2002 m. galutinai buvo privatizuotas ir reorganizuotas Lietuvos Taupomasis bankas. Tai paskatino kredito unijų steigimąsi ten, kur buvo panaikinti LTB teritoriniai padaliniai - taupomosios kasos. Nežiūrint kredito unijų skaičiaus šuolio 2002 m., naujų institucijų steigimosi tempai yra palyginti tolygūs – 3 - 4 naujos kredito unijos per metus (augimas - 8 %), pastebimas augimo tempų lėtėjimas. Galima manyti, kad valstybinių bankų privatizavimo ir po to sekusio bankų skyrių tinklo pertvarkymo multiplikuojantis poveikis kredito unijų skaičiaus augimui buvo trumpalaikis ir šiai dienai visiškai išsisėmė. Prognozuojama, kad ilgalaikėje perspektyvoje augimo tempas mažės dėl kitų ekonominių pokyčių. Manome, kad ateityje realiausia perspektyva – 1 - 3 naujos kredito unijos per metus (laukiamas metinis augimas 2 - 5 %).

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko informaciją.

6 pav. Kredito unijų skaičiaus augimo prognozė 2007, 2009, 2011, 2016 m.

Didėjant kredito unijų skaičiui, atitinkamai auga ir jų narių skaičius. Jei 2000 m. jų buvo tik 6000, tai 2006 m. gale. - jau 69630 nariai (6 lentelė). Matome, kad kredito unijų narių skaičius auga sparčiais tempais ir per aptariamus septynerius metus jis išaugo daugiau nei vienuolika kartų, tačiau, jei atmetame netipinius 2002 metus, matome, kad kredito unijų narių skaičius augo žymiai ramesniais tempais, ir, kad nuo 2004 metų pastebima kredito unijų narių skaičiaus augimo lėtėjimo tendencija. Manome, kad valstybinių bankų privatizavimo ir po to sekusio bankų skyrių tinklo pertvarkymo multiplikuojantis poveikis kredito unijų narių skaičiaus augimui taip pat buvo trumpalaikis ir šiai dienai visiškai išsisėmė. Prognozuojama, kad ilgalaikėj perspektyvoj augimo tempas mažės. Manome, kad ateityje realiausia perspektyva – naujų kredito unijų narių skaičiaus metinis augimas 15 - 20 %.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko informaciją.

7 pav. Kredito unijų narių skaičiaus augimo prognozė 2007, 2009, 2011, 2016 m.

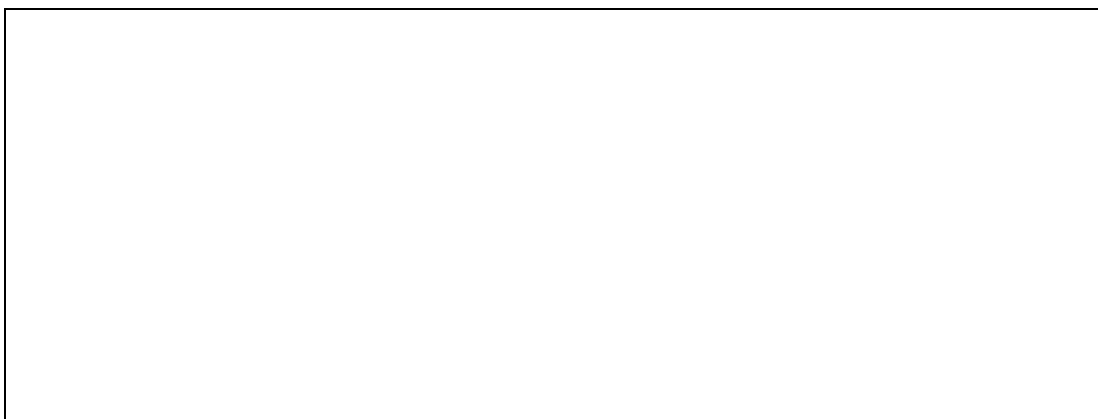
Kredito unijų turtas per penkis metus padidėjo 446,5 mln. Litų. Tai natūralu, kadangi per šį laikotarpį didėjo ir kredito unijų bei jų narių skaičius. Taip pat galima pastebėti, kad nuo 2000 iki 2002 m. kasmet turtas didėjo dvigubai, o nuo 2004 m. turto augimo tempai pradėjo mažėti. Manome, kad ši tendencija išliks ir ateityje ir labiausiai tikėtina, kad kredito unijų turto augimas bus 30 – 50 % per metus.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko informaciją.

8 pav. Kredito unijų turto prognozė 2007, 2009, 2011, 2016 m. (mln. Lt)

Išduodamų paskolų augimo tempas iki 2003 m. kasmet didėjo. Kaip ir turto, taip ir išduodamų paskolų augimo tempas 2004 m. sulėtėjo, vėliau stabilizavosi. Manome, kad kredito unijų suteiktų paskolų dinamika bus panaši į kredito unijų turto augimo dinamiką. Labiausiai tikėtina, kad kredito unijų suteiktų paskolų apimtys augs 30 – 50 % per metus.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko informa

9 pav. Kredito unijų išduotų paskolų prognozė 2007, 2009, 2011, 2016 m. (mln. Lt)

Per septynerius metus indėlių, laikomų kredito unijose, suma išaugo nuo 12,1 mln. Lt iki 370,9 mln. Lt. Kaip ir kitų kredito unijų rodiklių indėlių augimo tempai ypač spartūs buvo iki 2003 metų. Vėliau, 2004 metais, jie stabilizavosi ir augo 55 – 59 % per metus. Manome, kad indėlių kredito unijose dinamika bus panaši į kredito unijų suteiktų paskolų dinamiką, bet šiek tiek mažesnė, nes rinkoje pastoviai didėja siūlomų investavimo alternatyvų, visų pirma vertybinių popierių rinkose. Labiausiai tikėtina, kad kredito unijų suteiktų paskolų apimtys augs 25 – 40 % per metus.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko informaciją.

10 pav. Indėlių kredito unijose prognozė 2007, 2009, 2011, 2016 m. (mln. Lt)

Apibendrinus visus prognozuojamus kredito unijų augimo rezultatus (8 lentelė) galima teigti, kad ženklaus kredito unijų vaidmens ir vietos pasikeitimo Lietuvos finansų sektoriuje prognozuoti negalima, kadangi:

9 lentelė

Pagrindinių kredito unijų rodiklių prognozė 2007, 2009, 2011, 2016 m.

Metai	2006 m.	2007m.	2009m.	2011 m.	2016 m.
Kredito unijų skaičius	66	68	72	76	86
Kredito unijų skaičiaus augimas per	2 %	3 %	3 %	3 %	2.5 %

metus					
Narių skaičius	69630	83000	113600	150000	300000
Narių skaičiaus augimas	22 %	20 %	17 %	15 %	15 %
Turtas (mln. Lt)	461,8	692,0	1450,0	2640,0	9800,0
Turto augimas per metus	54 %	50 %	45 %	35 %	30 %
Paskolos (mln.Lt)	305,1	457,0	895,0	1630,0	6050,0
Paskolų augimas	54 %	50 %	40 %	35 %	30 %
Indėliai (mln. Lt)	370,9	519,0	945,0	1671	5970,0
Indėlių augimas	57 %	40 %	35 %	33 %	29 %

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Lietuvos banko informaciją.

1. Net darant prielaidą, kad jeigu darbe pateiktos pakankamai optimistinės kredito unijų vystymosi prognozės pasitvirtins, o bankų sektoriaus rodikliai išliks 2006 metų pabaigos lygyje, tai po dešimties metų (2016 metų pabaigoje) kredito unijų turtas sudarytų tik 17 procentų bankų sektoriaus turto, visos kredito unijų suteiktos paskolos sudarytų 25 procentus bankų sektoriaus 2006 metų pabaigoje suteiktų paskolų, o kredito unijose sukaupti indėliai sudarytų tik 20 procentų bankų sektoriaus 2006 metų pabaigoje sukauptų indėlių.

2. Atsižvelgiant į tai, kad 2002 – 2006 metais kredito unijoms pavyko pasiekti tik tiek, kad jų turtas, lyginant su bankų sektoriaus turtu, išaugo nuo 0,4 procento iki 0,8 procento, galima teigti, kad tokios pačios augimo tendencijos ir tempai išliks ir toliau. Netiesiogiai šį teiginį patvirtina ir paskutinių metų rezultatai. 2006 metais bankų turtas, suteiktos paskolos ir indėliai bankuose augo atitinkamai 31 procentą, 49 procentus ir 21 procentą. Tuo pačiu laikotarpiu kredito unijų turtas, suteiktos paskolos ir indėliai išaugo atitinkamai 54 procentus, 51 procentą ir 57 procentus.

IŠVADOS

- Kredito unijos atlieka finansinio tarpininko funkciją, paskirstydamos lėšas tarp miesto, priemiesčių ir kaimo teritorijų bei tarp skolintojų ir taupytojų, tuo pačiu užtikrindamos, kad paskolų teikimas vyktų tos bendruomenės tarpe, kurios santaupos yra sukauptos.
- Pagal ES narių kredito unijų/kredito kooperatyvų išsivystymo lygį ES valstybes galima sąlyginai suskirstyti į kelias grupes :
  - valstybės, kuriuose kooperatiniai bankai mažmeninėje bankininkystėje vaidina žymų vaidmenį (užima daugiau kaip 10 proc. rinkos). Į šią šalių grupę patenka Kipras, Vokietija, Prancūzija, Austrija, Suomija, Liuksemburgas, Italija. Kadangi šioje grupėje yra tik „senosios“ Europos Sąjungos šalys, galima teigti, kad užimamos pozicijos rinkoje yra ilgo ir stabilaus kooperatinės bankininkystės šiose šalyse vystymosi rezultatas. Solidi kontroliuojama mažmeninės bankininkystės sektoriaus dalis leidžia manyti, kad šiose šalyse kooperatinės bankininkystės perspektyvos yra geros.
  - valstybės, kuriose kooperatinė bankininkystė egzistuoja, bet santykinai užima mažą dalį rinkos (užima nuo 4 iki 10 proc. rinkos). Tai Airija, Ispanija, Vengrija, Lenkija, Bulgarija ir Rumunija. Pagal šių šalių bankų pateiktus duomenis, šiose šalyse bankų rinkos dalis mažesnė nei 10 proc. Šiose šalyse kooperatinių bankų reikšmė santykinai yra nedidelė, absoliučiais skaičiais matuojant jų reikšmė gali būti nemaža mažmeninės bankininkystės sektoriuje. Pavyzdžiui, Airijoje kooperatiniai bankai turi daugiau kaip du milijonus narių, o Rumunijoje įregistruota beveik tūkstantis kooperatinių bankų. Tačiau santykinis kooperatinių bankų dydis yra nedidelis, nes bankiniuose sektoriuose dominuoja dideli bankai, su kuriais lyginant, kooperatinių bankų turtas yra mažas. Šiose šalyse kooperatinės bankininkystės perspektyvos yra vidutinės. Kooperatinių bankų ateitis priklauso nuo to, ar pavyks jiems išlaikyti turimas pozicijas.
  - valstybės, kuriose kooperatinė bankininkystė yra neišsivysčiusi ar beveik nykstanti. Šioje šalių grupėje yra Belgija, Švedija, Danija, Graikija, Portugalija, Didžioji Britanija ir Lietuva. Kooperatiniai bankai mažmeninėje bankininkystėje užima mažiau kaip keturis procentus. Kooperatinių bankų ateitis šiose šalyse miglota.
  - valstybės, kuriose kooperatinė bankininkystė yra išnykusi ar išvis neegzistavo. Tai Latvija, Estija, Malta, Čekija, Slovakija ir Slovėnija. Šiose šalyse visą bankininkystės sektorių kontroliuoja komerciniai bankai.
- Istorinė kooperatinės bankininkystės raida rodo, kad didžiausią potencialą vystymuisi kredito unijos turi tuose mažmeninės bankininkystės sektoriaus segmentuose, kurie mažiau

patrauklūs komerciniams bankams. Tai neilgalaiškės vartotojiškos paskolos, daugiausiai automobiliams, namų ūkio reikmėms, vaistams įsigyti, studijoms ar kitoms reikmėms finansuoti. Mažiau išsivysčiusiose šalyse kredito unijų paskolos svarbios žemės ūkio reikmėms ar smulkiam verslui finansuoti.

- Pagrindiniais kredito unijų konkurentais laikomi komerciniai bankai, kurių strateginėse kryptyse yra numatyta plėstis į mažmeninę bankininkystę
- Kredito unijos siūlo nariams panašias į konkurentų bankines paslaugas – indėlių (sąskaitos, taupomieji ir terminuotieji indėliai) ir paskolų produktus. Kredito unijų indėlių produktai yra patrauklesni kainos atžvilgiu, nes siūlomos aukštesnės palūkanos už lygiaverčius konkurentų produktus. Paskolų produktų palūkanos bankuose yra žemesnės, tačiau dėl papildomų išlaidų, atsirandančių paskolos išdavimo banke metu bendros bankų suteikiamų paskolų ir kredito unijų suteikiamų paskolų išlaidos tampa panašios.
- Kredito unijų sektoriuje vyrauja smulkios lokaliai įmonės. Nors sektoriaus pagrindiniai finansiniai rodikliai pastoviai auga, tačiau nemažas kiekvienais metais nuostolingai veikiančių įmonių skaičius, mažas vidutinio pajaus dydis, orientacija tik į fiziniams asmenims teikiamas paskolas sąlygoja žemą sektoriaus įmonių stabilumą.
- Konkurencijos tarp šių dviejų kredito įstaigų tipų nėra, nes:
  - kredito unijų turtas sudaro tik 0,80 proc. veikiančių bankų sistemos turto;
  - kredito unijos praktiškai vykdo tik su indėlių priėmimu ir smulkių paskolų teikimu susijusią veiklą, orientuotą į savo narius.
- Kaip viena strateginių Lietuvos kredito unijų sektoriaus plėtros krypčių, turėtų būti išskiriamas naujų kredito unijų kūrimas ir esamų kredito unijų tinklo plėtra per nuotolinių kasų tinklą. Lietuvos kredito unijoms galimybę ateityje sėkmingai vystyti savo veiklą teikia Centrinės kredito unijos veikla.
- Prognozuojant kredito unijų skaičių, galima teigti, kad jų skaičius ateityje augs lėčiau nei iki šiol: 1-3 naujos unijos per metus (2-5%). Prognozuojama, kad kredito unijų narių skaičiaus ilgalaikė perspektyvoj augimo tempai taip pat mažės.
- Lietuvos kredito unijų turto, indėlių ir suteiktų paskolų augimo tempai taip pat mažės. Tokia tendencija prognozuojama dėl kredito unijų veiklos lokalinio pobūdžio, smulkumo, resursų ribotumo ir didėjančios konkurencijos mažmeninės bankininkystės sektoriuje.
- Atsižvelgiant į tai, kad 2002 – 2006 metais kredito unijoms pavyko pasiekti tik tiek, kad jų turtas, lyginant su bankų sektoriaus turtu išaugo nuo 0,4 procento iki 0,8 procento, galima teigti, kad tokios pačios augimo tendencijos ir tempai išliks ir toliau.

- Apžvelgus Lietuvos kredito unijų vystymosi procesą ir veiklos rezultatus galima teigti, kad pagrindinėmis jų silpnybėmis yra kredito unijų paslaugų trūkumas, naudojamų technologijų silpnumas, finansinių išteklių stoka.
- Apibendrinant galima teigti, kad norėdamos išlikti finansų rinkoje Lietuvos kredito unijos privalo teikti šiuolaikiškas ir kokybiškas, narių poreikius atitinkančias finansines paslaugas per vientisą, visos Lietuvos teritoriją apimančią kredito unijų tinklą ir tokiu būdu atlikti svarbų vaidmenį šalies mažmeninės bankininkystės rinkoje. Kredito unijų sektoriaus stabilumą ir veiklos efektyvumą turi užtikrinti Lietuvos Centrinė kredito unija, kuri veikia kaip kooperatinis kredito unijų finansinis centras.

SOLDATENKO , Viktor. (2007) *Kredito unijos ir jų perspektyvos lietuvoje*.
Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas. 58 p

SANTRAUKA

Darbe tikslas – kredito unijos ir jų raida Lietuvoje.

Darbo tikslas – išnagrinėti kredito unijų ypatybes, remiantis atlikta analize apžvelgti kredito unijų vystymosi Lietuvoje rezultatus bei įvertinti tolesnio jų vystymosi perspektyvas.

Darbo uždaviniai: Išanalizuoti kredito unijų specifiką ir raidą; išnagrinėti kredito unijų vystymosi Lietuvoje ypatybes; atskleisti kredito unijų raidos Lietuvoje tendencijas;

Įvertinti kredito unijų vaidmenį ir vietą Lietuvos mažmeninėje bankininkystėje;

Numatyti kredito unijų vystymosi kryptis ir įvertinti Lietuvos kredito unijų vystymosi perspektyvas.

Apžvelgiamas laikotarpis nuo 2000 iki 2006 m.

Darbą sudaro 57 puslapiai, 10 paveikslų, 9 lentelės

SOLDATENKO, Viktor. (2007) *Credit Organizacion and their perspectives in Lithuania*.MBA Graduation Paper.Kaunas: Faculty of Humanities , Vilnius University. 58 p.

SUMMARY

The research object of this Master paper is Lithuanian Credit Unions and their prospects in retail banking.

The main purpose of Master's paper is evaluating the role of Credit Unions in the finance market, comparing with other European Union countries cooperating bank systems and analyzing the situation in Lithuanian retail banking sector.

The objectives of the research are :

- theoretically analyse the conception and development of credit unions;
- to disclose tendencies of the development of credit unions in Lithuania;
- to define the importance of credit unions in retail banking as well as possibilities of activity development.

The period of the survey is from 2000 to 2006.

This paper contains the main characteristics of Credit Unions and their role in the finance market. There are also given the activity results and development level of old and new European Union members Credit Unions, the comparison of Credit Unions and commercial banks products and the analysis of Credit Unions activity in banking market sections. There are also reviewed the development tendencies of Lithuanian Credit Unions and are given the future predictions.

Having a broad customer service network in Lithuanian regions, credit unions may become vital financial institutions not only in the retail market, but also in the whole financial system, as they provide savings and other financial services to individual and legal subjects in all the regions.

The Master's paper contains 57 pages, 9 tables, 10 charts .

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. ALIŠAUSKAS L., VAŠKELAITIS V. (1998) *Šiuolaikinės bankų sistemos*. Vilnius: LII, 55 p. – ISBN 9986-433-35-3
2. BARSTEIGA V., ALIŠAUSKAS K. (2006) Paslaugos kredito unijose. *Savivaldybių žinios*. 2006 06 22, p.16.
3. BUCKIŪNIENĖ O., MEILŪNAS V., PUZINAUSKAS P. (2003) *Lietuvos finansų sistema*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p.113- ISBN 9955-485-58-4
4. CHIZZOLINI, B., IVALDI, M. Branching and Competition in the European Banking Industry [interaktyvus]. [Toulouse, France]: Institut D'Economie Industrielle, 2001 [žiūrėta 2007 m. vasario 27 d.] Prieiga per internetą: http://idei.fr/doc/by/ivaldi/cci2001_vmi.pdf
5. WALTER, R., SMITH, C. High Finance in the Euro-Zone. London, New York: Financial Times/Prentice Hall; 2000. 344 p. ISBN: 0273637371
6. VAN DEN BERG, A. Cooperative Banking in Europe. [Amsterdam, Holland]: Dutch Institute for Banking, Insurance and Stockmarkets, Jan/Feb 2001.
7. European Association of Co-operative banks: statistics on credit unions. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: www.eurocoopbanks.coop
8. MAVRENKO, T. Challenges of Credit union Marketing in Latvia. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. Kaunas: VDU, Nr. 20. 2001 m.
9. EVANS, A. C., RICHARDSON, D.C. Polish credit union development: building a sustainable network in financial services to serve low-income masses. World Council of Credit Unions research monograph series, No.17. Varšuva, Lenkija. 1999 m.
10. FERGUSON, CH., AND MCKILLOP, D. The strategic development of credit unions. England.1998 m.
11. World Council of credit unions [interaktyvus]. [žiūrėta 2005 kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: www.woccu.org
12. KANCEREVYČIUS G., Finansai ir investicijos. Kaunas: Aušra. 2004 m. 879 p.
13. LEVIŠAUSKAITĖ K., KAUPELYTĖ D. Credit Unions in Lithuania, their Regional Development and Perspectives. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*:2003.23, p.113-129. – ISSN 1392-1142

14. Lietuvos Respublikos Centrinės kredito unijos įstatymo pakeitimo įstatymas. 2004 balandžio 8 d. Nr.IX-2101. *Valstybės žinios* Nr. 61-2181, p.3-24.
15. Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo pakeitimo įstatymas, 2002 m. birželio 20 d., Nr. IX-979 (2002). *Valstybės žinios*, Nr. 65. Vilnius.
16. Lietuvos Respublikos centrinės kredito unijos įstatymas, 2004 m. balandžio 08 d., Nr. IX-2101 (2004). *Valstybės žinios*, Nr.61. Vilnius.
17. Lietuvos banko medžiaga [interaktyvus].2006 m. [žiūrėta 2007 kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: www.lb.lt
18. Lietuvos bankas. Mėnesinis biuletenis 2006/12. [interaktyvus].2006 m. [žiūrėta 2007 kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: www.lb.lt/leidiniai/index.htm
19. Lietuvos kredito unijų asociacijos medžiaga.[interaktyvus] 2006 m. [žiūrėta 2007 m. kovo 5 d.] Prieiga per internetą: www.lku.lt
20. MARTINAITYTĖ E., KELERAS A., KATKUS V. Finansų sektoriaus plėtros strategija iki 2015 metų.Vilnius, 2002 m.
21. MAYER, T. Pinigai, bankai ir ekonomika. Vilnius: Alma littera. 1995 m. 639 p.
22. NOVOŠINSKIENĖ A., ŽALTAUSKIENĖ N. (2000) Kreditinių bendrovių paskolos. *Agrarinė ekonomika ir vadyba*. Kaunas: Akademija, p.282-288.
23. PLETCHER I.F. Insolvency in private international law: nationat and international approaches. – Oxford University press, 1999.
24. RUTKAUSKAS A.V. Finansų rinkos ir institucijos. Vilnius: Technika. 1998 m. 420 p.
25. Роль кредитных союзов в обеспечении потребительского кредита в США (2000) *Экономика и управление в зарубежных странах*, №1, с.24-34.
26. Роль кредитных кооперативов в развитии сельского хозяйства стран Запада. (2000) *Экономика и управление в зарубежных странах*, №46 с.36-45.
27. TERLECKAS V. (2004) Savitarpio kredito bendrovės (1873 – 1914 m.) ir jų veiklos bruožai. *Pinigų studijos* Nr.3, p.30 – 48.
28. TERLECKAS V. (1994) Kredito kooperacija Tarpukario Lietuvoje. *Aljansas*, Nr.12, p.76-80.
29. TERLECKAS V. (2004) *Kreditas ir kredito įstaigos Lietuvoje 1795 – 1860 metais*. Pinigų studijos Nr.1, p. 70-87.
30. VAŠKELAITIS V. (2003) *Pinigai: komerciniai bankai ir jų rizikos valdymas*.Vilnius: PĮ „Lietuvos mokslas“, 363 p.
31. WALTER R., SMITH C. (2000) *High Finance in the Euro-Zone. – Great Britain: Pretice Hall. 2*

32. VAINAUSKAS J.(2000) Kooperatinės bankininkystės sistemos pradžia Lietuvoje. *Agrarinė ekonomika ir vadyba*. Kaunas: Akademija, p.277-281.
33. VAINAUSKAS J. (2000) Kredito unijų veiklos įvertinimas. *Agrarinė ekonomika ir vadyba*. Kaunas: Akademija, p.114-118.
34. VAINAUSKAS J. (1998) Kredito unijos ir jų veikla. *Kaimo verslai ir infrastruktūra*. Kaunas: Akademija, p.243 – 248.
35. Kredito unijos pasirengusios teikti internetines paslaugas. *Verslo žinios* 2006 12 07
36. Vilniaus taupomoji kasa didina palūkanas iki 6 %. *Verslo žinios* 2006 11 13

PRIEDAI